

ŞƏRQ qapısı

Doğma, canım-varlığım qədr sevdiyim Azərbaycanım mənim qibləgahımdır

Qəzet 1921-ci ildən çıxır

Təsisçi: Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi və Nazirlər Kabineti

Sayı: 49 (24.186)

16 mart 2023-cü il, cümə axşamı

Gündəlik ictimai-siyasi qəzet

www.serqqapisi.az

Qiyməti 30 qəpik

Azərbaycan Avropa üçün etibarlı tərəfdaşdır Azərbaycan Prezidenti İlham Əliyevin Almaniyanın aparıcı şirkətlərinin rəhbərləri ilə görüşü olub

Xəbər verildiyi kimi, martın 13-də Berlində Azərbaycan Respublikasının Prezidenti İlham Əliyevin Almaniyanın aparıcı şirkətlərinin rəhbərləri ilə görüşü olub.

Görüşü açan tədbirin moderatoru, Almaniyanın Şərqi Biznes Assosiasiyasının baş icraçı direktoru **Mixael Harms** dedi:

– Zati-aliləri, Prezident Əliyev.

İqtisadiyyat naziri, cənab səfir, xanımlar və cənablar.

Almaniyanın Şərqi Biznes Assosiasiyasının adından Zati-alilərini burada – Berlində səmimi-qəlbənd salamlamaq istəyirəm. Lakin hesab edirəm ki, bunu bütöv alman biznes cəmiyyəti adından da deyə bilərəm. Azərbaycan və alman biznesləri arasında iqtisadi əməkdaşlıq haqqında bu gün bu müzakirənin tərəfimizdən aparılması, həqiqətən də, bizim üçün şərəfdir və bizdə məmnunluq hissi doğurur. Şəxsən mənə bu tədbir xüsusi məmnunluq hissi doğurur, çünki biz, sadəcə, üç həftə bundan öncə Münxen Təhlükəsizlik Konfransında görüşmüşdük və çox şadam ki, bu gün müzakirələrimizi konkret layihələr haqqında daha konkret səpkidə apara bilirik.

Həmçinin bu gün bu vacib müzakirəyə bir çox alman şirkətləri qoşulduğu üçün də onlara minnətdaram. Burada müxtəlif sektorları təmsil edən, demək olar ki, otuz şirkətin nümayəndələri toplaşdı. Həmçinin Federativ Hökumətin nümayəndələrini, İqtisadiyyat və İqlim Müdafiəsi Nazirliyindən cənab Rayxenbexeri, xanım Alarixi burada salamlamaqdan məmnunluq hissi keçirirəm. Sizi də salamlayıram. Biz aşağıdakı gündəliyi təklif etmişik. Qısa açılış çıxışından sonra Prezident Əliyev Azərbaycanın iqtisadi inkişafı üzrə planlar haqqında strateji icmalı bizimlə paylaşacaq və xüsusilə ikitərəfli əməkdaşlığımızı çərçivəsində alman biznesləri üçün imkan və fürsətlər haqqında məlumat verəcək.

Sonra biz dəyirmi masa müzakirəsini təşkil edəcəyik. Siz sizin şirkətlərinizi klasterlər üzrə yığmışıq. Beləliklə, bizim beş klasterimiz var. Birincisi enerji, sonra logistika və infrastruktur, üçüncü sənaye, dördüncü kənd təsərrüfatı və beşinci klaster maliyyə, texniki qaydalar və assosiasiyalardır. Hər birinizdən şirkətiniz, Azərbaycanda planlarınız və layihələriniz barədə qısa məlumat verməyi xahiş edirəm. Xahiş edirəm, çıxışınız iki və ya üç dəqiqədən artıq olmasın. Əks halda mən nəzakətsiz davranmaq məcburiyyətində qalaraq sözünüzü kəsməli olacağam. Çünki hər bir klasterdən sonra Prezident öz qeydlərini və bəlkə də sizin konkret təkliflərinizə dair reaksiyasını bildirəcək. Vaxta əməl etməyimiz vacibdir. Həmçinin xahiş edirəm çıxışlarınızda mümkün qədər konkret olun. Bugünkü müzakirənin ən yaxşı nəticəsi o olardı ki, bizdə təqib olunmalı məsələlərin uzun bir siyahısı olsun. Hesab edirəm ki, bu, çox vacibdir. Beləliklə, bu mənəm qısa açılış çıxışım idi. İndi isə sözü böyük məmnunluqla Zati-alilər Prezident Əliyevə verirəm.

Görüşdə çıxış edən Azərbaycan Prezidenti **İlham Əliyev** dedi:

– Təşəkkür edirəm. Çox sağ olun, cənab Harms.

Xanımlar və cənablar, bu görüşdə iştirak etdiyiniz üçün sizə də təşəkkürümü bildirirəm. Cənab Harmsın vurğuladığı kimi biz üç həftə bundan əvvəl Münxendə görüşmüşdük. Beləliklə, bu, bir aydan az müddətdə mənim Almaniyaya ikinci səfərimdir. Bu dəfə mən Almaniyaya Kansler Olaf Şoltsun dəvəti ilə gəlmişəm. Sabah mənim Prezidentlə və Kanslerle görüşlərim olacaq və əlbəttə, biz siyasi gündəliyə aid məsələlərlə birlikdə, sözsüz ki, ticari və iqtisadi əlaqələrimizin genişlənməsi imkanlarını da müzakirə edəcəyik.

Azərbaycanın inkişafı bizə öz resurslarımıza güvənmək imkanını verdi. Ölkə iqtisadi cəhətdən müstəqildir və bu da hökumətimizin ən əsas

hədəflərindən biri idi. Biz, əslində, beynəlxalq maliyyə institutları tərəfindən maliyyələşdirilən layihələrin həyata keçirilməsini tamamlamaq üzrəyik və yeni kreditlər götürməyi planlaşdırırıq. Son iyirmi il, əsasən, enerji sektoru sayəsində sürətli iqtisadi artım illəri olmuşdur. İndi isə hədəf iqtisadiyyatımızın daha çox şaxələndirilməsi üzərində işləməkdir. Çünki ÜDM-in tərkibinə gəldikdə, ÜDM-in əksər hissəsi qeyri-enerji sektorunun payına düşür, lakin biz hələ də, əsasən, neft və qazı ixrac edirik.

Son 20 ildə iqtisadiyyatımız üç dəfədən çox artıb. Düşünürəm ki, bu, dünya rekordu hesab oluna bilər. Eyni zamanda birbaşa xarici borcun azalması strategiyasına əsaslanaraq biz xarici borcumuzu azaltmışıq və 2023-cü il yanvarın 1-nə olan məlumata görə, bu, ÜDM-in 10 faizindən aşağıdır. Faktiki olaraq, bu mənim bir neçə il bundan əvvəl hökumətin qarşısında qoyduğum hədəf idi. İndi hədəfə nail olduğundan biz borclanma strategiyamıza yenidən başlayırıq. Biz artıq Dünya Bankı, Avropa Yenidənqurma və İnkişaf Bankı və bir neçə başqa beynəlxalq maliyyə institutları ilə ilkin məsləhətləşmələrə başlamışıq. Lakin infrastruktur layihələri, yol tikintisi, dəmir yolu və sair üçün borc aldığımız əvvəlki illərdən fərqli olaraq, indi öz şirkətlərimizin və sənaye sektorumuzun imkanları artdığından bizim artıq bunun üçün vəsaitə ehtiyacımız yoxdur. Biz nisbətən bu yaxınlarda qəbul edilmiş 2030-cu il strategiyasına əsasən ölkəmizin qarşısında duran strateji hədəflərimiz üçün borc almağıq və bu strategiyamızın həyata keçirilməsi üçün toplayacağımız minimal məbləğ 40-50 milyard ABŞ dolları olacaq. Başqa sözlə, texnoloji keçidlə əlaqəli məsələlərlə bağlı borc almağa davam edəcəyik, eyni zamanda gələcək iqtisadi planlarımızı, əsas etibarilə, öz ehtiyatlarımıza əsaslanaraq quracağıq.

Cənab Harms qeyd etdiyi kimi, enerji ilə də bağlı klaster olacaq. Bununla bağlı bir neçə söz deyim. Bu yaxınlarda – bir ildən az vaxt bundan əvvəl Azərbaycan Avropa Komissiyasının Prezidenti xanım Ursula Fon der Lyayen tərəfindən Avropa üçün enerji sektorunda etibarlı tərəfdaş adlandırılıb. Nailiyyətlərimizin bu cür qiymətləndirilməsi böyük şərəfdir. Həqiqətən də, real hədəf olan yerdə biz bir çox Avropa ölkələrini neft, neft məhsulları, neft-kimya məhsulları ilə təchiz edirik.

İki ildən çox bundan əvvəldən etibarən bəzi ölkələr artıq Azərbaycandan elektrik enerjisi və əlbəttə ki, təbii qaz almağa başlayıb. Lakin Avropada yeni mənbələrdən təbii qaza olan tələbatın artması ilə əlaqədar hazırda biz kəmərlə imkanlarımızı genişləndirməyi planlaşdırırıq. Biz xüsusilə 16 milyard kubmetr tutumu olan TANAP-ı 32 milyard kubmetrədək, 10 milyard kubmetr tutumu olan TAP-ı isə 20 milyard kubmetrədək genişləndirməyi planlaşdırırıq. Bu, əsasən, Avropadan tələbatın artması ilə əlaqədardır, çünki təsəvvür edə bilərsiniz ki, 3500 kilometr uzunluğu olan, 3 kəmərlə sistemini birləşdirən, 2021-ci il yanvarın 1-də istismara verilməmiş kəmərin indi

genişlənməyə ehtiyacı var.

Rusiya-Ukrayna müharibəsi başlayandan sonra bizə qaz təchizatı və ya mövcud qaz təchizatının artırılması ilə bağlı 10-dan çox Avropa ölkəsindən müraciət olunub. Biz tərəfdaşlarımızın ehtiyaclarını qarşılamaq üçün hər şeyi edirik. Bizim qaz təchizatımızın artıq kifayət qədər şaxələndirilmiş coğrafiyası var.

Müzakirələrimizin tərkib hissəsi olacaq başqa bir məsələ nəqliyyat və logistikadır. Biz enerji satışından əldə etdiyimiz vəsaiti, yəni neft və qaz gəlirlərini nəqliyyat infrastrukturuna yönəltmək üçün çox gərgin işləmişik. Hazırda buna, demək olar ki, nail olunub. Buna, demək olar ki, bizdə olan və faktiki surətdə infrastrukturumuzun tamamilə əhatə etdiyi proqnoza əsasən nail olunub. Lakin indi yenə də Rusiya-Ukrayna müharibəsi nəticəsində Azərbaycanın nəqliyyat infrastrukturuna tələbat artır. Ötən il tranzit yüklərimizdə 75 faizdən çox artım olub və hətta bizim nisbətən yeni tikilmiş yükəşirəmə imkanları 15 milyon ton olan dəniz ticarət limanında müəyyən tıxac yarandı.

Bir sözlə, biz çox ürəkdən çalışırıq və əlavə maliyyə vəsaitlərini ayırırdıq ki, dəniz limanımızın və dəniz yolu infrastrukturunun imkanlarının artırılması baş tutsun. Əlbəttə ki, bütün bunlar icra olunmalıdır. Təbii ki, ümidvəriq, Almaniyalı şirkətləri bu sahədə bizim tərəfdaşlarımız olacaqlar. Əsas perspektiv planlarımıza gəldikdə, əlbəttə ki, təxminən, 30 il ərzində işğal altında olmuş Qarabağ və Şərqi Zəngəzurun azad edilmiş torpaqlarında yenidənqurma işləri nəzərdə tutulur. Hazırda Livanın ərazisi qədər sahə tamamilə yerlə-yeksan edilib. Beləliklə, biz “Böyük Qayıdış” adlanan Dövlət proqramına artıq start vermişik. Biz proqramı tərtib etmişik və ilk sınaq layihəsini artıq həyata keçirmişik. Müharibə bitdikdən sonra cəmi ilyarım ərzində 400-dən artıq məcburi köçkün öz yerlərinə qayıdaraq məskunlaşıb. Planımızda yüz minlərlə keçmiş məcburi köçkünün öz yurd-yuvalarına qaytarmaqdır, çünki erməni işğalı nəticəsində bir milyon soydaşımız qaçqın və məcburi köçkün vəziyyətinə düşmüşdür. Bir sözlə, bu, böyük proqramdır və onun icrası böyük vəsaitlər tələb edəcək. Biz tamamilə yeni, müasir standartlar əsasında layihəni icra etməyi planlaşdırırıq. Qarabağ və Şərqi Zəngəzur bölgələrini artıq yaşıl enerji zonası elan etmişik. Orada yalnız bərpa olunan enerji mənbələrindən istifadə ediləcək. Bu mənbələr nəinki həmin yerlərdə insanların və sənayenin tələbatını ödəyəcək, o cümlədən ölkənin qalan hissəsinə də xidmət edəcək.

Eyni zamanda bərpa olunan enerji mənbələrinin böyük potensialı var. Ola bilsin, biz bu mövzunu görüşümüz zamanı daha geniş şəkildə müzakirə edə bilirik. Lakin deyə bilərəm ki, Azərbaycanda külək və günəş enerjisi mənbələrinin potensialı 200 qıqavata yaxındır. Beləliklə, hazırda biz nəinki xarici sərmayədarları cəlb etməkdə davam edirik, o cümlədən həmin enerji həcmələrini ixrac etmək məqsədilə lazımı

ötürmə imkanlarını da yaradırıq. Bəlkə, burada mən çıxışımı yekunlaşdırıram ki, müzakirələrimiz üçün çox vaxtımız olsun. Sağ olun.

Moderator **Mixael Harms**: – Cənab Prezident, aydın strateji istiqamətləri təsvir etdiyinizə görə çox sağ olun. Təəssürat bağışlayan rəqəmləri qeyd etdiyinizə görə minnətdaram. Bu, çox maraqlıdır və gördüm ki, bir çox iş-tirəkçi bunları qeyd edir, çünki bizim üçün çox aydın perspektivlər açıılır. Gələn enerji sahəsi ilə başlayaq. Əvvəlcə mən “Siemens Energy” şirkətinin nümayəndəsi, cənab Vaysa söz verəcəyəm. Sonra “Uniper” şirkətindən cənab Peter Hohaus çıxış edəcək. “S.E.T.” şirkətindən cənab Dohna, “Notus Energy” şirkətindən cənab Pallut, daha sonra cənab Kasapoğlu və doktor Falk. Masa üzərində mikrofonlar qoyulub, onlardan istifadə edin.

“Siemens Energy” şirkətinin təmsilçisi **Kristian Vays**: – Sağ olun. Zati-aliləri, Prezident Əliyev. Xanımlar və cənablar. Əvvəlcə dəvətə görə çox sağ olun. Mühüm tədbirdir. Adım Kristian Vaysdır. Mən “Siemens Energy” şirkətini təmsil edirəm. Mən enerji sahəsində kommersiya əməliyyatlarına görə Avropa və Mərkəzi Asiya regionları üzrə cavabdehəm. Bizim 90 ölkədə 19 min əməkdaşımız var. Biz, həmçinin Azərbaycanda işləyirik. Orada quraşdırılmış enerji güc avadanlıqlarına xidmət göstəririk. Məmnunluqla qeyd etdim ki, iqtisadiyyatınız güclü dərəcədə artır və Siz alman və digər xarici şirkətlərlə əməkdaşlığı təşviq edirsiniz. Konkret layihələrdən danışsaq, biz artıq uzun müddətdir ki, Azərbaycanda fəaliyyət göstəririk. Sumqayıtda 500 meqavattlıq Enerji Stansiyası layihəsində iştirakımızdan fərəhlənirik.

Yerli elektrik şəbəkəsinin və elektrik enerjisinin ötürülməsi üçün yarımstansiyaların istismarı, xüsusən də Qarabağ regionunda potensialın qiymətləndirilməsi sahəsində yerli tərəfdaşlarla birgə sayılar göstəririk. Yeri gəlmişkən, bu halda Türkiyə və Avropa istiqamətində Qafqaz ölkələrindən elektrik enerjisinin ötürülməsi xətlərini gücləndirilməsi də nəzərdə tutulur. Bununla yüksək gərginlikli xətlərin tam əlaqəsi təmin edilə bilər. Beləliklə, Sizin də qeyd etdiyiniz kimi, Azərbaycanda istehsal olunmuş elektrik enerjisinin ötürülməsinə imkanlar yarada bilirik. Sonuncu, lakin mühüm məsələ ondan ibarətdir ki, biz BP kimi tərəfdaşımızla birgə Səngəçaldə elektrikləşdirmə layihəsinin icrası ilə bağlı öhdəliyi öz üzərimizə götürməyə və dəstək verməyə hazırıq. Dekarbonlaşdırma strategiyası çərçivəsində Azərbaycanın növbəti inkişafını təmin etmək məqsədilə Sizin göstərişləriniz və planınıza uyğun birbaşa və ya dolaylı yolla karbohidrogenlərin havaya atılmasının qarşısını almaq üçün tam müasir konsepsiyalı tərtib etmək işinə artıq cəlb olunmuşuq. Biz düşünürük ki, məhz həmin konkret üç sahədə töhfə verə bilirik. Bir daha bildirmək istəyirəm ki, Azərbaycanda işləyirik və ölkənin uğuruna inanırıq. Lakin inanıram ki, biz daha çox işlər görə bilirik. Çox sağ olun.

Prezident İlham Əliyev: – Sağ olun.

“Uniper” şirkətinin təmsilçisi **Peter Hohaus**: – Hörmətli cənab Prezident, xanımlar və cənablar.

Mən “Uniper” şirkətini təmsil edirəm. Bu gün Sizinlə bu fikir mübadiləsini aparmaqdan çox məmnunluq. Mən “Uniper” şirkətini Berlində təmsil edirəm, çünki mən Sizin təbii qaz üzrə etibarlı tərəfdaş olduğunuzu təsdiq edə bilərəm. Məhz bu sahəni birinci mövzu kimi qeyd etmək istəyirdim. “Uniper” şirkəti olaraq, iki istiqamət üzrə işləyirik: istehlakçılar üçün təchizatın təhlükəsizliyi və ikincisi, enerji sisteminin dekarbonlaşdırılmasıdır. Təbii ki, biz Sizin şirkətiniz SOCAR ilə 2006-cı ildən etibarən tərəfdaşlıq qurmuşuq. 2013-cü ildə uzunmüddətli müqavilə imzaladıq və 2019-cu ilin sonundan başlayaraq şirkətiniz bizim

üçün Cənub Qaz Dəhlizində etibarlı təbii qaz təchizatçısıdır. Bu səbəbdən düşünürük ki, hazırkı şəraiti nəzərə alaraq bizim şəxələndirmə strategiyamız dəyişib. Almaniyada hesab edirlər ki, Cənub Qaz Dəhlizinin daha da genişləndirilməsi baş tutsa, yaxşı olardı. Yəni ötürmə qabiliyyəti 20 milyard kubmetrə qədər artdı, çünki “Uniper” şirkəti olaraq biz həmin marşrutla daha çox təbii qazın təchiz olunmasında çox maraqlıyıq. Buna görə yaxşı olardı ki, hər iki hökumət həll olunmalı qalan məsələlərə diqqət yetirsin və maliyyələşmə sahəsində addımlar atılsın, icazələrin verilməsi prosedurları sürətləndirilsin. Buraya, əlbəttə ki, tənzimləyici qaydaları da əlavə edirik.

İkinci addım ondan ibarətdir ki, biz artıq enerji səmərəliliyi sahəsində SOCAR ilə birgə işlər görmüşük. Birinci layihə Sumqayıtda SOCAR-ın “Azərikimya” kompleksində həyata keçirilib. Orada biz Azərbaycanda tam inteqrasiya edilmiş ilk istilik enerji stansiyasını tikib təhvil verdik. Bu layihənin daha da genişləndirilməsi üçün əlavə imkan var, çünki “Uniper” şirkəti dekarbonlaşdırma 2035-ci ildə kömürdən tamamilə imtina edərək enerjinin istehsalına tam sadiqdir. Bu səbəbdən növbəti enerji keçidi üçün biz SOCAR ilə artıq birgə işçi qrupu yaratmışıq ki, ölkəyə yaşıl hidrogenin potensialını araşdıraq. Biz Çilov adasında artıq kiçik külək enerjisi stansiyasını istismara vermişik. Gələcək illərdə bərpə olunan enerji potensialının çox yüksək olduğunu görürük və bilirik. Enerjinin ənənəvi sahəsində, yəni təbii qaz və neft sektorunda qalmamaqdan ötrü hökumətlərimizin dəstəkləməli olduğu ümumi ikitərəfli əməkdaşlıq üçün qeyd etdiklərim növbəti iş sahəsi ola bilər. Zəti-əlinizin qeyd etdiyiniz kimi, bu, ölkəyə, həmçinin şəxələndirmə üçün çox vacibdir və biz bu sahəyə töhfə verməyi arzulayıyıq. Çox sağ olun.

Moderator **Mixael Harms**: – Sağ olun. Buyurun, cənab Dohna.

“SCT Energy” şirkətinin təmsilçisi **Dohna York**: – Hörmətli cənab Prezident, giriş sözlünüze görə təşəkkür edirəm. Çox maraqlı çıxış oldu. Biz kifayət qədər kiçik və o qədər də tanınmayan alman şirkətiyik. Bu, bir ailəyə məxsus və Hamburqda yerləşən şirkətdir. Bununla belə biz enerji, xüsusən də neft və qaz sənayesi sahəsində 40 ildən artıqdır ki, fəaliyyət göstəririk. Atdığımız ilk addımlardan və gördüyümüz işlərdən biri Azərbaycanda bağlı olmuşdur. Həmin vaxt şirkətə mən rəhbərlik etmirdim, hələ məktəbdə təhsil alırdım. Ailəmizin digər üzvləri 1990-cı və 2000-ci illərdə SOCAR-dan olan tərəfdaşlarla çalışırdılar. Elə həmin vaxtdan biz SOCAR ilə münasibətlərimizi qoruyub saxlamışıq. Bu, xüsusən neft və qaz sektoruna aiddir. Bununla belə Sizin ölkəyə ənənəvi enerji mənbələrindən yeni mənbələrə keçid etdiyiniz kimi, biz də ötən il və inşil keçid proseslərinə qoşulduq. Ekspert biliklərimizin daşımalar və nəqliyyat sahəsinə aid olmasına baxmayaraq, biz ticarət şirkəti kimi fəaliyyət göstəririk. Bu səbəbdən biz nəinki Almaniyada, eləcə də digər ölkələrdə, Qara və Aralıq dənizləri regionlarında fəaliyyət göstəririk. Biz Almaniyada böyük işlər görürük və bu ölkə TAP boru kəmərinə əsas iştirakçılardan biridir. Məndən əvvəl çıxış etmiş nəticələrdən fərqli olaraq biz o qədər strateji və siyasi layihələrlə məşğul olmasaq da, yenə də ümidvarıq ki, Sizinlə və Azərbaycandan, SOCAR-dan olan həmkarlarımızla müzakirə etmək istədiyimiz daşımalar sahəsində bəzi ideya və layihələrimiz maraqlı olardı. Sağ olun.

Prezident İlham Əliyev: – Sağ olun.

Moderator **Mixael Harms**: – Sağ olun. Buyurun, Matthias Pallutt.

Potsdamda yerləşən “Lotus Energy” şirkətinin təmsilçisi **Matthias Pallutt**: – Çox sağ olun. Biz bərpə olunan enerji sahəsində

layihələri tərtib edən şirkətik. Bu, əsasən, külək və günəş enerjisi layihələridir. Biz fəaliyyətə 2001-ci ildə Almaniyada başladıq və sonra qısa müddət ərzində digər ölkələrə keçdik. Ölkələr sırasında təkcə Avropa dövlətləri deyil, o cümlədən Latın Amerika ölkələri də var. Biz Azərbaycanda da fəaliyyətə başlamışıq. Ötən il bizim torpaq mülkiyyətçiləri, elektrik enerjisini alan tərəflərlə və investitorlarla çox perspektivli danışıqlarımız oldu. Hələ ki, konkret biznes təklifini tapmamışıq.

Bildirmək istəyirəm ki, ölkəmizdə nəhəng sərvətlər var. Bu təkcə neft və qaz deyil. Siz də qeyd etdiyiniz kimi, buraya günəş və külək enerjisi də aiddir. Lakin əsaslı biznes təklifinə gəldikdə, biz, adətən, qarşımıza bir neçə sual qoyuruq. Bilirəm ki, təbii sərvətlərə gəldikdə, enerji istehsalı kifayət qədər çoxdur. Lakin enerjinin qiyməti, investitorların sərmayə qoyacağı sahələr və faizlər kimi digər məsələlərə toxunduqda suallar qalır. Hesab edirəm ki, layihə tərtibatçısı kimi, biz hər kəsin üzləşdiyi eyni problemləri görürük. Burada söhbət faiz dərəcələrinin kəskin artmasından gedir. Düşünürəm ki, bu cür məsələlər sərmayələri məhdudlaşdırır. Mənim üçün bilmək maraqlıdır ki, Sizin ölkəmizdə bərpə olunan enerji layihələrinin gücləndirilməsində strategiyanız nədən ibarətdir? Çox sağ olun.

Moderator **Mixael Harms**: – Sağ olun, cənab Pallutt. Cənab Kasapoğlu, söz sizindir.

“Edison Technologies and Engineering Group”un baş icraçı direktoru **Edison Kasapoğlu**: – Cənab Prezident, çox sağ olun. Sizin məqsədləriniz və təqdim etdiyiniz hazırkı planlarınız çox böyük təəssürat bağışlayır. Qarşımıza qoyduğunuz planlar, həqiqətən, əla planlardır.

Bizim şirkət enerji bazarında 2004-cü ildən etibarən fəaliyyət göstərir. Dünyadakı digər mühəndis tərəfdaşlarımızla biz, əsasən, böyük hökumət layihələrinə dəstək veririk. Bu gün mən, cənab Prezident, üç məsələni qeyd etmək istərdim və ümidvaram ki, həmin məsələlərə cavabınızı eşidəcəyəm. Birinci məsələ ondan ibarətdir ki, cənab Putin Xəzər dənizinin hüquqi statusu ilə bağlı razılaşmanı təsdiqlədikdən sonra biz 2018-ci ilin avqustunda “Erlkid”, “Sinopec Engineering” və “Manesman” şirkətləri ilə Türkmənistandan Azərbaycana vasitəsilə Avropaya çəkiləcək qaz boru kəməri üzərində işləməyə başladırıq. İşlər müəyyən dərəcədə qədər icra olundu. Lakin əfsuslar olsun ki, biz növbəti mərhələyə çıxma bilmədik. Burada, cənab Prezident, mən Sizdən “Transxəzər” boru kəməri barədə soruşmaq istərdim. Bu layihə yenidən bərpə oluna bilirmi? Həmin vaxt, yəni 2018-ci ilin avqust ayında, qeyd etdiyim kimi, mətbuatda, hətta konsorsiumla birgə məlumat verilməmişdi ki, biz həmin layihədə əməkdaşlıq üçün tam şəbəkə yaratmışıq. Bu layihənin maliyyələşdirilməsini dəstəkləmək üçün idarə heyətinə, hətta çox böyük maliyyə təsisatı da qoşulmuşdu. Bu, birinci məsələdir.

İkinci məsələ bizim DESFA və “Snam” ilə olan öhdəliklərimizə aiddir. Bu, Türkiyə ilə Yunanıstan arasında yerləşən qovşaqla təbii qazın qəbul edilməsi əməliyyatı ilə bağlıdır. Avropa istiqamətində bir neçə milyard kubmetr qazın qəbul edilməsi nəzərdə tutulur. Aydındır ki, “Snam” Avropa ölkələrinə gedən boru kəmərlərinə malikdir. Mən bilmək istərdim ki, Azərbaycan bu həcmə alınımasında bizə dəstək verə bilirmi? Biz artıq BOTAS ilə müzakirələr aparmışıq və onlar bu həcmə üzrə bizə dəstək verəcəklərini bildiriblər.

Diqqətinizə çatdırmaq istədiyim üçüncü məsələ isə ümumi xarakterli məsələdir. İki həftə əvvəl Özbəkistandan nümayəndə heyətini qəbul etdik. Onların, həmçinin günəş panelləri, iri həcmdə enerji istehsalı, günəş enerjisi ilə bağlı böyük planları var. Cənab Prezident,

Siz də bunu əvvəldə qeyd etdiniz. Mühəndis şirkəti kimi biz günəş panellərinin istehsalı ilə bağlı işlərə hələ 2014-cü ildə başlamışıq və günəş enerjisi bazarında fəaliyyət göstəririk. Hazırkı vəziyyəti götürsək görürük ki, indi günəş panellərinin 95 faizi Çin təchizatından asılıdır. Həmin mono və ya polikristal əsaslanan panellərin istehsalı, əslində, 85 faiz enerji tələb edir. Bu isə günəş panellərinin istehsal xərclərini açıq-aydın göstərir. Əsas xərclər məhz istehsal prosesində kremniyin istifadəsi ilə bağlıdır. Biz bunu “kvarts kremniy” adlandırırıq. Biz ondan ərinti alaraq günəş panellərinin daxili hissələrini hazırlayıyıq. Sonra isə həmin panellər günəş enerjisini verir. Bu, istehsalın son mərhələsidir.

Moderator **Mixael Harms**: – Xahiş edirəm, vaxta qənaət edək.

Edison Kasapoğlu: – Bitirirəm. Bu, sonuncu sualdır. Sualım Sizədir, cənab Prezident. Bizdə texnologiya var, konsorsium qurmuşuq. Ölkəyə üçün maraqlı layihə ola bilər ki, biz günəş paneli çərçivəsini istehsal edən xətti işə salaşırıq. Bu, enerjiyə çox qənaət edən xətt olacaqdır. Belə olan halda, günəş panellərini bütün dünyaya sata bilərsiniz. Bu, üçüncü sualım idi. Çox sağ olun, cənab Prezident.

Moderator **Mixael Harms**: – Sağ olun. Çox konkret suallardır. Enerji sahəsində sonuncu, lakin vacib sual. Buyurun, doktor Tomas Falk.

“Falk and Zeitung” şirkətinin təsisçisi və baş icraçı direktoru **Tomas Falk**: – Hörmətli Prezident Əliyev, bizim şirkət müstəqil konsaltinq şirkətidir. Mən və heyətim siyasi və iqtisadi məsələlərlə, eləcə də biznesin inkişafı ilə bağlı böyük beynəlxalq korporasiyalara məsləhətçi xidmətləri göstəririk. Biz Şərqi Avropa, Xəzər regionu və Mərkəzi Asiyaya xüsusi diqqət yetiririk. Bu gün iki müştərim adından bu tədbirdə iştirak etmək üçün yaratdığımız şəraitə görə minnətdaram. Onlardan biri “Nikisa” Yaponiya şirkətidir. O, nasoslar və maye qaz, eləcə də təbii qazın separatorları, hidrogen və digər sənaye qazları, karbon qazının yığılması və saxlanması sahələrində aparıcı avadanlıq istehsalçılarından biridir. Qrupumuz Azərbaycanda artıq fəaliyyət göstərir və məsələ, maye oksigenin, azotun istehsalı üçün ölkəmizə avadanlıq təchiz edib. Biz alman podratçısı vasitəsilə yerli şirkətlə işbirliyi qurmuşuq. Gələcəkdə “Nikisa” şirkəti öz fəaliyyətini genişləndirmək istəyir və hava separatorları, CO₂-nin yığılması və saxlanması, maye qaz sahələrində, Bakı gəmiqayıma zavodunda, Sumqayıt Texnologiyalar Parkında işləməyi arzulayır.

Çənlər və nasoslara gəldikdə, “AzerGold” şirkəti ilə əməkdaşlıq qurmaq istəyirik. Əlavə olaraq biz doldurma stansiyaları, maye qaz, xüsusi nasoslar və hidrogen sahələrində aparıcı texnologiyaları təqdim edə biləcək və mümkün əməkdaşlığı SOCAR ilə müzakirə etməyə hazırıq.

“Nikisa” şirkəti ilə yanaşı, biz “Sana Clinic” şirkəti ilə də birgə işləyirik. Bu, Almaniyada iri özəl klinikalar şəbəkəsidir. 60 müasir klinikaya əlavə olaraq “Sana Clinic” bütün Avropada tibbi avadanlığın istehsalı şəbəkəsinə malikdir. Hazırda “Sana Clinic” Mərkəzi Asiyada ambulator tibbi xidmətlər göstərir. Bundan sonra istərdik ki, Azərbaycan kimi ölkələrin də tibbi xidmətlər bazarına daxil olaq.

Cənab Prezident, diqqətinizə görə çox sağ olun. Ümidvaram ki, qeyd edilən səhiyyə sektoruna aid layihələr üzrə müştərilərimin fəaliyyəti üçün dəstək alacağam. Biz müvafiq vaxtda həmin məqsədlə görüşlər keçirmək üçün Azərbaycana səfər etməkdən məmnun olardıq.

Moderator **Mixael Harms**: – Çox sağ olun, Tomas. Buyurun, cənab Prezident, şərh verərdiniz.

Prezident İlham Əliyev: – Çox sağ olun. Praktiki əhəmiyyət daşıyan bir çox məsələlər qeyd edildi, o cümlədən bəzi gələcək planlarımızla bağlı suallar verildi. Mən xronoloji ardıcılıqla başlayacağam. “Siemens”ə gəldikdə, bəli, mən “Sumqayıt” Elektrik Stansiyasının açılışında iştirak etdim. Məncə, o, 2009-cu ildə idi. 525 meqavat gücündə stansiya Azərbaycanda müasir texnologiya əsasında tikilmiş ilk elektrik enerjisi stansiyası idi. Həmin vaxtdan etibarən elektrik enerjisi stansiyası tam gücü ilə işləyir. Həmin layihəni başladığımız zaman düşündük ki, 525 meqavat həddindən artıq çoxdur. Lakin indi anlayırıq ki, bu, vaxtında icra edilmiş layihə oldu, çünki Azərbaycanın tələbatı artıb və bu, sənaye və əhali artımı ilə bağlıdır. Əfsuslar olsun ki, bəzi iqlim dəyişiklikləri səbəbindən Xəzər dənizinin səviyyəsi aşağı düşüb, su dayazlaşıb. Biz dənizdə estakada tikməli idik

ki, daha çox suyu toplayıb götürə bilək. Bununla belə, elektrik stansiyası tam gücü ilə işləyir və biz bundan tamamilə məmnunuq.

Hazırda icra olunan və ya icrasını planlaşdırdığımız layihələrə gəldikdə, xüsusən də siz Yaşmada elektrik stansiyasını qeyd etdiniz. Bilirəm ki, Yaşma layihəsində tender proseduru gedir və əminəm ki, sizin təklifiniz ən yaxşılar sırasında olacaqdır. Tender proseduru açıq və şəffafdır. Məlumat almışam ki, burada maraqlı olan bir sıra şirkətlər iştirak edir və mən sizə, sadəcə, uğurlar arzu edə bilərəm.

Məlumat üçün bildirmək istərdim ki, biz bu yaxınlarda Mingəçevirdə 1280 meqavat gücündə yeni elektrik stansiyasının təməl-qoyma mərasimini keçirdik. Bərpə olunan enerji planlarımızı baxmayaraq, biz hələ də anlayırıq ki, sənaye və əhali artımı səbəbindən daha çox elektrik enerjisi istehsal etməli olacağıq. Bizim bərpə edilməsi 10 min kvadratkilometrlik torpaqlarımız var. Buna görə bizə əlavə təchizat lazım olacaqdır.

Naxçıvan Elektrik Stansiyasına gəldikdə, Qarabağ və Şərqi Zəngəzurla yanaşı, Naxçıvanı da yaşıl enerji zonasına çevirmək planlarımız var. Naxçıvanda su elektrik stansiyasının tikintisi üçün böyük potensial mövcuddur. Həmçinin bu yaxınlarda orada ekspertiza aparılıb və ola bilsin, yaxın vaxtlarda 500 meqavatlıq günəş elektrik enerjisi stansiyasının tikintisi ilə bağlı bəzi addımlarımız olsun. Eyni zamanda Naxçıvanda ənənəvi elektrik stansiyaları da çox münasibdir. Çünki Naxçıvanın böyük ixrac potensialı mövcuddur, onun Türkiyə və İranda sərhədi var. Hər iki ölkədə elektrik enerjisinin artan tələbatı var.

Elektrik şəbəkəsi ilə bağlı apardığımız fəaliyyəti tam dəstəkləyirəm. Bu bizə, həqiqətən, lazım olan sahədir, çünki bərpə olunan enerjinin böyük həcmi mövcud şəbəkəyə inteqrasiya edilməlidir. Belə olmasa, biz həmin enerjinə, necə deyərlər, toplaya bilmərik. Buna görə enerji şirkətlərimizin qarşısında duran əsas hədəflərdən biri məhz bundan ibarətdir. Ümidvaram ki, bu layihə uğurla icra olunacaqdır.

Siz, həmçinin elektrik enerjisinin ötürülməsini qeyd etdiniz. Bu ən vacib məsələlərdən biridir, çünki bu gün bizim ixrac imkanlarımız ötürülmə gücləri ilə məhdudlaşır. Xatirimdədir ki, Gürcüstan və Türkiyə vasitəsilə maksimum 1000, yaxud 1500 meqavat ötürmə qabiliyyəti var. Hər iki ölkədə – Gürcüstan və Türkiyədə bu həcmə tamamilə son həddədir. Buna görə ötürmə qabiliyyətinin artırılması üçün həmin iki ölkəyə əlavə sərmayələr yatırılmalıdır. Xüsusən də nəzərə alsaq ki, ötən ilin dekabrında Buxarestdə Azərbaycandan Avropaya yaşıl enerjinin ötürülməsi üçün Qara dənizin dibi ilə kabelin çəkilməsi məqsədilə Azərbaycan, Gürcüstan, Rumıniya və Macarıstan arasında saziş imzalandı. Cari ilin fevralında bu layihənin idarəetmə komitəsinin ilk iclası həmin ölkələrin nazirlərinin və Avropa Komissiyasının enerji üzrə komissarının iştirakı ilə Bakıda keçirildi. Birinci görüşdə biz onun vahid layihə olacağı üzərində razılığa gəldik. O, Cənub Qaz Dəhlizindən fərqlənəcək, çünki orada Cənub Qafqaz Boru Kəməri, TANAP və TAP var. Bu, Xəzər dənizində külək enerjisi stansiyalarından başlayan və Avropa istehlakçılarına xidmət edən vahid layihə olacaqdır. Qara dənizin dibi ilə ötürmənin birinci mərhələsində 4 qıqavatlıq güc nəzərdə tutulur. Lakin bunun üçün biz ötürmə xətlərini genişləndirməliyik. Yoxsa, bu, tamamilə mənasız olardı. Bundan əlavə, bir azdan sonra mən sizə artıq imzaladığımız planlarımız, müqavilələrimiz və anlaşma memorandumları barədə məlumat verəcəyəm. Hesab edirəm ki, 4 qıqavat yalnız başlanğıcdır. Avropadakı tələbatı bilirik. Düşünürəm ki, rəqəmlər onlarla qıqavat təşkil edir və tələbat yalnız artacaq. Buna görə bizdə bu imkan var və biz, sadəcə, bütün sxemləri yığmalıyıq.

BP ilə birgə icra etdiyiniz Səngəçal Terminalına elektrik enerjisinin verilməsinə gəldikdə, sizə deyərəm ki, bu layihənin özü də bərpə olunan enerji siyasətimizdən qaynaqdır. Biz BP ilə razılaşdıq ki, o, Qarabağın azad olunmuş şəhərlərindən birində – Cəbrayıl şəhərində 240 meqavat gücündə günəş enerji stansiyasının tikintisində birbaşa xarici sərmayədar olacaqdır. İstehsal olunmuş həmin enerji bizim enerji sistemimizə daxil ediləcəkdir. Eyni zamanda biz Səngəçal terminalını elektrik enerjisi ilə təmin etməli olacağıq və onlar qazdan istifadəni dayandıracaq. Həmin qaz boru kəmərinə daxil ediləcək və Avropaya yönləndiriləcəkdir. Bir sözlə, burada üçtərəfli uduşlu vəziyyətdir. Biz 240 meqavatlıq günəş enerji stansiyasını alırıq, BP-nin Səngəçal terminalı karbonsuz və daha səmərəli

qaydada fəaliyyət göstərməyə başlayır və onların istifadə etdiyi qaz Avropaya ixrac olunur. Biz bu layihəni enerji səmərəliliyi baxımından, çox əhəmiyyətli hesab edirik.

SOCAR-ın işlədiyi digər layihə də var. O, dənizdəki platformalarımıza elektrik kabellər çəkir ki, orada fəaliyyət üçün təbii qazdan istifadə olunmasın. Onlar yaşıl enerjiddən istifadə edəcək və platformalarda əvvəlcə elektrik stansiyalarında istifadə olunan qaz sahələ nəql olunacaq və həmçinin Avropaya çatdırılacaq. Avropada artan tələbatı nəzərə alaraq, biz nəinki qazın hasilatını artırırıq, o cümlədən biz enerji səmərəliliyi sayəsində əlavə qazı toplayacağıq.

“Uniper”ə gəldikdə, bildiyimə görə, alış və satış müqaviləsi müddəti baxımından ən uzun müqavilələrdən biridir. Məncə onun vaxtı 2045-ci ildə bitir, 25 ildən sonra. Elədir! Sonra, ola bilsin, onun müddəti artırılacaq, çünki Avropaya təbii qazın çatdırılması ilə bağlı planlarımız həmin vaxtla məhdudlaşmayacaq. Bildiyimə görə, Sumqayıtda enerji səmərəliliyi ilə bağlı birgə müəssisə layihəni bu yay başa çatır. Siz həmin layihənin uzadılması planlarınıza qeyd etdiniz. Mən bunu tam dəstəkləyirəm, çünki “Azərikimya”nın buna ehtiyacı var. Bir sözlə, əməkdaşlığın artıq yaxşı tarixi var. Təbii qaza gəldikdə, siz bizim müştərimizsiniz. Əlbəttə, Azərbaycanda nə qədər çox birgə biznes aparsaq, bir o qədər yaxşı olar.

Çilov adasında yaşıl hidrogenlə bağlı layihəni də gəldikdə, belə başa düşürəm ki, bu sizin üçün bir növ sınaq layihəsi idi, çünki onun real həcmi kiçikdir. Mən bəzi rəqəmləri götürəcəyəm, bəzi planlarımızı xatırladacağam. Lakin məsləhət gördüm ki, əgər bərpə olunan enerji ilə bağlı layihələri nəzərdən keçirənsəniz, sizə və buna marağı olan bütün tərəfdarlarımıza nəyin baş verdiyini, o cümlədən qiymətlər barədə bəzi məlumatı sadəcə bildirmək istərdim. Azərbaycanda elektrik enerjisi ilə bağlı mövcud daxili qiymətlər xarici sərmayədarlar üçün sərfəlidir. Bu, birincisi. Belə olmasa, onlar sərmayə yatırmazdı. Bu gün bizim icra olunan iki müqaviləmiz var. Onlardan biri “Masdar” ilə, digəri isə “ACWA Power” ilə imzalanıb. Bunlar iki global enerji şirkətləridir və onlar bərpə olunan enerjiyə böyük sərmayələr yatırırırlar. Bu iki müqavilə icra olunmaqdadır. Ümumi həcmi 470 meqavattır. Bundan əlavə, ümid edirəm, bu yaxınlarda BP ilə təməlləşmə mərasimi olacaq. Bu, əlavə 240 meqavat təşkil edəcək. Beləliklə, üç əsas enerji şirkəti hesab edir ki, Azərbaycanda bərpə olunan enerji sahəsində qiymətlər, tənzimləyici qaydalar və biznes mühit münasibdir. Belə olmasa, onlar sərmayə yatırmazdılar.

Əlavə olaraq biz anlaşma memorandumlarını imzalamışıq və bütövlükdə, imzalanmış anlaşma memorandumları və müqavilələrin həcm səviyyəsi 25 qiğavattır. “ACWA Power”, “Masdar”, BP və “Fortescue” resursları. Beləliklə, bu şirkətlərlə 25 qiğavat həcmində anlaşma memorandumları o deməkdir ki, bu layihələr icra olunacaq. Çünki bunlar ciddi şirkətlərdir və biz də ciddi ölkəyik. Bu şirkətlərlə anlaşma memorandumları imzalamaqla biz tamamilə əmin ki, onlar icra olunacaq. Buna görə potensial buradadır, dediyim kimi, 200 qiğavata yaxın. Beynəlxalq Maliyyə Korporasiyası tərəfindən təsdiqlənmiş 157 qiğavat enerji dənizdədir, qalanı isə qurudadır və hələ hidrogeni demirəm.

Beləliklə, biz, həqiqətən də, Avropa üçün vacib yaşıl enerji təchizatçısına çevriləcəyik və neft-qaz kəmərlərinin tikintisi üzrə uğurlu təcrübəmizi nəzərə alaraq enerji təhlükəsizliyi üzrə Avropadan olan ölkələr və şirkətlərlə mövcud əməkdaşlığımız, Avropa Komissiyası tərəfindən bizim planların tamamilə dəstəklənməsi, bir ildən çox müddətdən əvvəl Avropa Komissiyası və bizim Energetika Nazirliyi arasında başlanmış enerji dialoqu kimi bütün bu amillər, həqiqətən, onu nümayiş etdirir ki, Azərbaycandan olan yaşıl enerji tezliklə bu gün təbii qaz qədər əhəmiyyətə malik olacaqdır.

Sonra biz treyding şirkətinə gəlib çıxırıq və siz, yaqin, bilirsiniz ki, SOCAR-ın, – bizim enerji şirkətinin, – öz treyding departamenti – “SOCAR Trejding”i var. Bu departament təkcə Azərbaycan neftinin deyil, həm də üçüncü tərəflərin neftinin satışı ilə də məşğuldur. Hesab edirəm ki, burada əməkdaşlıq imkanlarının dəyərləndirilməsi aparıla bilər. Beləliklə, hesab edirəm ki, bu, tamamilə mümkündür. Qiymətlərlə və biznes modelinin axtarışı ilə bağlı cənab Palluttun sualını cavablandırdım.

Bizdə günəş və küləkdən enerjinin əldə edilməsi ilə bağlı potensialın xəritəsi var. Bununla məşğul olan hökumət orqanı Energetika Nazirliyidir və bu nazirliyin bir hissəsi olan

Bərpə Olunan Enerji Mənbələri Dövlət Agentliyidir. Düşünürəm ki, əgər marağınız varsa bizim iqtisadiyyat naziri sizi əlaqə məlumatı ilə, Azərbaycana gəlmək, Azərbaycanda biznesə başlamaqla bağlı məlumatla təmin edə bilər.

Cənab Kasapoğlunun Transxəzər boru kəməri ilə bağlı sualına gəldikdə bildirməliyəm ki, Transxəzər boru kəməri uzun illər müzakirə olunub. Mən ən azından onun on il müzakirə olunduğunu xatırlayıram. O, müzakirə olunan müddətdə biz Bakı-Tbilisi-Ceyhan, Bakı-Tbilisi-Ərzurum kəmərlərini, Cənub Qaz Dəhlizini inşa etdik və Avropaya yaşıl enerji ötürən xətti çəkəcəyik və hələ də Transxəzər boru kəməri müzakirə olunacaq. Bax vəziyyət belədir. Bizim təşəbbüsünü olduğumuz bütün layihələr artıq ya tamamlandı, ya da, şübhəsiz, uğurlu olacaqdır. Transxəzər bizim layihəmiz deyil. Transxəzər layihəsində biz tranzit ölkəsi hesab olunuruq və biz, o cümlədən mən, dəfələrlə açıq bəyan etmişik ki, biz Xəzərin o tayında dost və tərəfdarlarımızın boru kəməri inşa etməyi qərarlaşdırdığı təqdirdə onlar üçün zəruri tranziti təmin etməyə hazırıq. Lakin mənə olan məlumata görə bu məsələnin indiyədək öz həllini tapmamasının səbəbi odur ki, maliyyələşmənin mənbəyi hələ də müəyyən olunmayıb. 30 milyard kubmetr həcmində olan boru kəmərinin tikintisinin yükünü kimin daşması aydın deyil. Bu, müəyyən Avropa şirkətləri olacaq, yoxsa vəsait Avropa İttifaqı tərəfindən ayrılacaq, bunun üçün layihə ortaqlar layihələri sırasına daxil edilməlidir. Mən bildiyimə görə bu belə deyil və bunun Türkmənistan hökumətinin olub-olmamasını da biz bilmirik. Buna görə bu, birinci sualdır, bu layihə üçün ödənişi kim edəcək? İkinci sual isə ondan ibarətdir ki, yaxşı, layihəni kimin maliyyələşdirdiyi müəyyən edildikdən sonra layihə Azərbaycana gələcək və oradan hara gedəcək? Çünki bizdə TANAP-da indi boş qalan tutumumuz yoxdur. Biz yeni kompressor stansiyaları tikməklə TANAP-ı 16 milyard kubmetrdən 32 milyard kubmetrə qədər genişləndirəcəyik və boru Azərbaycan qazı ilə tam dolu olacaqdır. Bu isə o deməkdir ki, potensial kəmərlər olan Transxəzər boru kəməri Azərbaycana gəldikdən sonra kimsə Azərbaycandan Avropaya başqa bir boru kəməri tikməlidir. Bu şirkətin kim olduğu yaxşı sualdır. Mən bu məsələyə skeptisizmlə yanaşmıram. Mən hər şeyi real qiymətləndirirəm. Yenə də deyirəm, bu, bizim layihəmiz deyil. Kimsə onu tikməyi qərarlaşdırarsa biz buna çox şad olarıq, çünki biz tranzitdən pul qazanacağıq, Şərqdə və Qərbdə olan qonşularımıza yaxşı xidmət göstərməsi olacağıq. Aralıq dənizi regionunda DESFA və “Snam” təbii qaz layihələrinə gəldikdə, mən bu sualı belə başa düşdüm, elə deyilmi?

Edison Kasapoğlu: – Əslində, tranzit Kiprdən Türkiyə və Yunanıstan arasında həyata keçiriləcəkdir. DESFA yunan şirkətidir, lakin “Snam” törəmə şirkətdir və onlar bizim qarşımızda üzərinə öhdəlik götürdülər ki, bizə 1 milyard kubmetrdən 3 milyard kubmetrə qədər sərbəst tutum verəcəklər.

Prezident İlham Əliyev: – Sərbəst tutum harada, TANAP-da?

Edison Kasapoğlu: – Yox, Kiprdən. Bizim Kipr-Yunanıstan sərhədinə qədər gedən boru kəmərimiz var. Onlar bizə Avropaya qazı nəql etmək üçün 1-3 milyard kubmetr sərbəst tutum verəcəklər.

Mikayıl Cabbarov: – Cənab Prezident, Türkiyə və Yunanıstan sərhədindən söhbət gedir.

Prezident İlham Əliyev: – Orada tutum var?

Mikayıl Cabbarov: – Cənab Kasapoğlu deyir, – əgər mən onu düz baş düşürəmsə, – Türkiyə hökuməti şirkətə imkan verir ki, bu tranzit ötürmə tutumuna malik olsun. Bu da sonra beynəlxalq qaz donorlarının tapılmasından asılıdır. Düzdür?

Edison Kasapoğlu: – Düzdür, bəli 1 milyard kubmetrdən 3 milyard kubmetrə qədər.

Prezident İlham Əliyev: – Anladım. Bu fikir barədə heç nə eşitməmişəm, ona görə şərh verə bilmərəm. Bəlkə, görüşümüzdən sonra bunu nazirimizlə müzakirə edib bizi daha çox məlumat və təfərrüatlarla təmin edə bilərsiniz. Əlbəttə ki, enerji təhlükəsizliyi ilə bağlı bizim dəstəyimizə ehtiyacı olan istənilən layihəni dəstəkləyəcəyik. Sonuncu qeyd isə Azərbaycanda bəzi işlərlə – gəmiqayırma zavodu və Sumqayıt Texnologiyalar Parkı ilə bağlı idi, əgər sualı düzgün başa düşmüşəmsə. Eləcə də hidrogen. Düşünürəm ki, mən bu məsələyə toxunmuşam, lakin Bakı gəmiqayırma zavodu çox məşğul olacaq. Biz onun tutumunu artırmağı planlaşdırırıq.

Dediyim kimi, Xəzər dənizi ilə daşmalar

üçün tələbat artır. Azərbaycanın hələ ki, Xəzər dənizində ən böyük ticarət donanması, 50-dən çox gəmisi var. Bakı gəmiqayırma zavodu isə ildə 6 gəmi istehsal edə bilər və bu da həmin neft həcmli və Mərkəzi Asiyadan, yaqin ki, Çindən gözlədiyimiz quru yük üçün kifayət etmir. Yaqin ki, eşitmisiniz Çindən, Qırğızıstan, Özbəkistan ərazisindən Xəzər dənizinə dəmir yolunun tikintisi layihəsi var və əlbəttə ki, layihə Xəzər dənizinə çatan kimi o bizə tərəf gələcək. Beləliklə, biz Azərbaycan ərazisindən potensial daşıma həcmlərinin ciddi dəyərləndirmə prosesindəyik və biz buna hazır olmalıyıq. Biz investisiya yatırmalıyıq və bu sahədə çoxlu investisiya imkanları və ya müqavilə imkanları olacaq. Düşünürəm ki, mən bütün məsələləri əhatə edə bildim.

Moderator Mixael Harms: – Konkret şərtlərinə görə çox sağ olun, cənab Prezident. Növbəti klaster sənayeye keçməzdən əvvəl mən cənab Trondleni unutmşam. O, Almaniyanın günəş enerjisinin paytaxtını təmsil edir. Günəş enerjisi ilə bağlı qısaca qeydlərini bildirmək istəyir.

Dirk Trondle: – Mən Frayburqdan gəlirəm. Təəssüf ki, bir az gec oldu. Bəzən belə şeylər baş verir, üzr istəyirəm. Frayburq günəş enerjisi sənayesinin paytaxtı sayılır, hətta dünya miqyasında deyərdim. Bizim böyük elmi bazamız, mühəndislerimiz var və onlar karbon emissiyaların azaldılması üçün Azərbaycanla işləməyə çox şad olardı. Frayburqla birgə işləməkdə maraqlı olsaydınsız mən böyük məmnuniyyətlə Sizi, Sizin komandanızı, SOCAR-ı, nazirliyi dəvət etmək istərdim ki, özünüz hər şeyi görüb müzakirə edə bilərsiniz. Əminəm ki, başqa imkanlar olacaq.

Prezident İlham Əliyev: – Təşəkkür edirəm. Biz böyük məmnuniyyətlə birlikdə işləyirik və həmçinin əvvəlki sualda mən Azərbaycanda günəş panellərinin istehsal imkanları ilə bağlı fikrimi bildirməyi unudtum. Sizin şirkətlə və yaxud istənilən digər şirkətlə işləməyə şad olardıq. Çünki dediyim kimi böyük proses olacaq, böyük inkişaf olacaq. Bizim günəş elektrik stansiyalarında istifadə olunacaq günəş panellərinin əksəriyyəti Çində istehsal edilən panellərdir. Onlar yaxşı keyfiyyətə malikdir və əlçatan qiymətə satılır. Bildiyimə görə Avropa istehsalı, yumsaq desək, bir az bahadır. Lakin işçi qüvvəsinin qiymətini, enerji qiymətini və yerli tələbatı nəzərə alaraq Azərbaycanda birgə istehsalat təşkil etsək, hesab edirəm ki, bu, rəqabətli ola bilər.

Dirk Trondle: – Frayburq şəhərində günəş panellərinin yeni nəslı var. Onlar daha da elastik və mükəmməldirlər. Lakin bu məsələdə elm də tələb olunur. Yaxşı olardı ki, ümumi elmi layihələr olsun.

Prezident İlham Əliyev: – Bəli, çox yaxşı. Bəlkə, bizim görüşümüzdən sonra bu məsələ ilə bağlı təfərrüatlı fikir mübadiləsi apara bilərsiniz. Biz belə bir istehsalatı təşkil etməyə çox şad olardıq. Biz hazırda azad ticarət zonası üçün bütün zəruri infrastrukturun təminatını mərhələləndiririk. Bu zona Bakıya yaxın, Xəzər dənizinin sahilində yerləşir. Bu azad zonanın artıq ilk rezidentləri var. Azad ticarət zonası, onun qaydaları və üstünlükləri haqqında məlumat bizim nazir tərəfindən bu gün bir az sonra təqdim oluna bilər.

Moderator Mixael Harms: – Çox sağ olun. Biz növbəti klaster olan sənayeye və tikintiyə gəlib çatdıq. Biz “Knauf”un nümayəndəsi olan cənab Knotzer ilə başlayaq. Buyurun, cənab Knotzer.

“Knauf” Şirkətlər Qrupunun tərəfdaşı **Uve Knotzer:** – Zati-aliləri, əvvəlcə gecikdiyim üçün üzr istəyirəm. “Knauf” tikinti materialları sahəsində dünya miqyasında lider şirkətdir. Keçən il 15 milyard avroluq satışımız olub və 90 ölkədə 42 min əməkdaşımız var. Biz 1990-cı illərdən bəri Azərbaycanda marketing və satışla məşğuluq. 2008-ci ildən bəri isə biz Gəncədə yerli tikinti sənayesi üçün materiallar istehsal edirik. Məhsullarımız, əsasən, alçıpan əsaslıdır. Bizim dünya miqyasında 80 karxanamız və 4 yeraltı mədənimiz var. Bu bizim xammalımızdır. Hər şey alçıpan əsaslıdır. Sizdən və nazirlikdən bir xahişim var. Bizim alçıpan ehtiyatlarımızı qurtarıb. Azərbaycanda çoxlu alçıpan qəlibi var və bizə daha böyük həcm üçün dəstək lazımdır. Çünki biz yerli istehsalat üçün həcmi artırmaq istəyirik. Biz Azərbaycanda əlavə məhsullar istehsal etmək istəyirik və biz, həmçinin Gürcüstana ixrac etmək istəyirik və siyasət imkan versə Cənubi qonşulara ixrac etmək istəyirik. Mənim xahişim budur.

Prezident İlham Əliyev: – Yeni alçıpan ehtiyatlarına çıxışda çətinliyiniz var? Siz bu məsələni yerli orqanlarla, İqtisadiyyat Nazirliyi ilə müzakirə etmisiniz?

Uve Knotzer: – Hələ ki, birbaşa əlaqə yaratmamışıq, çünki biz tərəfdaşla işləyirik. Lakin oradakı material miqdarı ilə bağlı çətinliklərimiz var.

Prezident İlham Əliyev: – Beləliklə, mövcud ehtiyat demək olar ki, bitib.

Uve Knotzer: – Bəli və bizə daha çox lisenziyalar və mədəni işləri aparmaq üçün yeni ərazi lazımdır ki, biz məhsuldar olmağa davam edək.

Prezident İlham Əliyev: – Bəli, mən bunu tamamilə dəstəkləyirəm. Mənim layihə barədə məlumatım var. Sizin dediyiniz kimi, o, 2008-ci ildə Gəncə şəhərinin yaxınlığında, Goranboy rayonunun ərazisində icra olunmuşdur. Hesab edirəm ki, bu məsələnin həllini tapmaq mümkündür. Bəlkə, iqtisadiyyat nazirinə əlavə məlumat verənsiniz və əlbəttə ki, biz həmişə xarici investitorları dəstəkləyirik və sizin şirkətiniz onlardan biridir. Biz şəxsləndirmə prosesinə başladığıda siz Azərbaycana sərmayə yatırmısınız. Beləliklə, siz Almaniya sərmayə yatan şirkətlər arasında birincilərdən olmusunuz. Əlbəttə ki, biz sizinlə işbirliyinə davam etməkdə şad olardıq. Ehtiyatlarınızın bitməsi haqqında eşitməmişdim. Yaqin ki, çox gərgin çalışırsınız, bu yaxşı göstəricidir. Lakin mən iqtisadiyyat nazirinə indi göstəriş verirəm ki, bu məsələni ciddi araşdırın və sizin üçün əlavə ehtiyatları tapsın ki, siz də, öz növbənizdə, fəaliyyətinizi davam edə bilərsiniz. Bildiyimə görə siz 100 faiz yerli bazardan olan materialları təchiz edirsiniz. Xaricdən heç nə idxal olunmur. Əksinə, siz özünüz ixrac edirsiniz.

Uve Knotzer: – Bəli, biz bir az Gürcüstana ixrac edirik. Biz gips dəyirmanını tikməklə istehsalımızı artırmaq istəyirik. Həmçinin tərəfdaş şirkətdə olan payımızı da artırmaq istəyirik.

Prezident İlham Əliyev: – Bu məsələ ilə bağlı hər hansı bir köməyə ehtiyacınız olarsa, iqtisadiyyat naziri buradadır. Görüşdən sonra o, ehtiyatla bağlı problemin həll olunmasına necə yardımçı ola biləcəyimizi müəyyən etmək üçün hazır olacaq. Düşünürəm ki, bu, asandır. Sizin tərəfdaşınızla münasibətlərinizə biz müdaxilə edə bilmərik.

Uve Knotzer: – Bu başqa məsələdir. “Global Clearance Solutions AG” şirkətinin baş icraçı direktoru **Filip Mixaelis:** – Zati-aliləri bu dəyirmi masada iştirak etmək mənim üçün böyük şərafətdir. Biz minatəmizləmə sahəsində fəaliyyət göstəririk. Mən bir necə dəfə Azərbaycanı və bir neçə rayonu ziyarət etmişəm. Mən özüm dağıntıların və minaların təmizlənməsinin şahidi olmuşam. Biz Fövqəladə Hallar Nazirliyinə avadanlıq, Almaniya istehsal olunmuş texnologiyaları təchiz edirik. Son bir neçə ayda biz çox geniş təlim proqramlarını tamamlamışıq. Biz təkcə avadanlıq istehsal etmirik, digər ölkələrdə fəaliyyət də göstəririk. Biz təkcə keyfiyyətli avadanlığı təchiz etmirik, eyni zamanda bu avadanlığı səmərəli şəkildə istismar etmək üçün zəruri olan dəstəyi də təmin edirik. Biz Qarabağ bölgəsinin inkişafını sürətləndirmək və məcburi köçkünlərin öz dədə-baba yurdlarına qayıdabilmələri üçün Azərbaycan hökuməti ilə münasibətlərimizi intensivləşdirmək istəyirik.

Prezident İlham Əliyev: – Çox sağ olun. Bildiyiniz kimi, keçmiş məcburi köçkünlərin tezliklə məskunlaşdırılması bizim üçün ən böyük çağırışlardan və maneələrdən biridir. Çünki bizim daqıq hesablamalarımıza əsasən Ermənistan işğal dövründə bir milyondan çox minə basdırıb və 2020-ci ilin noyabrında müharibə bitəndən bəri, demək olar ki, 300 azərbaycanlı mina səbəbindən ya həlak olmuş və ya ciddi xəsarət almışdır. Bizim potensial nisbətən məhduddur. Baxmayaraq ki, bu yaxınlarda biz müxtəlif ölkələrdən, o cümlədən Avropa ölkələrindən avadanlıq almışıq. Biz, hətta indi havadan minanı aşkar edə bilən dronlardan istifadə edirik. Həmçinin təlim də çox vacibdir. Bu dəstəyə görə təşəkkür edirəm. Biz sizin təklifinizə daha təfərrüatlı şəkildə baxmalıyıq, çünki səmimi desəm, xarici şirkətləri mina təmizləmə əməliyyatlarını həyata keçirmək üçün dəvət etmək istəyəndə minatəmizləmə əməliyyatları üçün qiymət yerli qiymətlərlə müqayisədə çox yüksək idi. Bir kvadratmetrin minalardan təmizlənməsi üçün Avropada olan qiymət bizim milli minatəmizləmə agentliyinin işi aparmağa hazır olduğu qiymətdən bir neçə dəfə çox idi. Əlavə olaraq bu yaxınlarda bir neçə Azərbaycan şirkəti də fəaliyyətə başladı. İndi onlar da mina təmizləmə işləri ilə məşğulduurlar və onların qiyməti məqbuldur. Çünki təsəvvür etdiyiniz kimi, on minlərlə kvadratkilometrdən söhbət gəldikdə bu, çox vəsait tələb edən bir işdir. Əlbəttə ki, bu ərazinin heç də hər bir metri yoxlanılmayacaq, çünki yüksək dağlıq

Biz bu işdə sizə kömək etməyə hazırıq. Lakin bu, edilməlidir, çünki əks halda Türkiyə ilə yaxşı bağlantı olmayacaq. Təşəkkür edirəm.

Prezident İlham Əliyev: – Dəyərli fikirlərinizə görə təşəkkür edirəm. Şadam ki, bu yaxınlarda Bakıda olmusunuz və bütün rəsmi şəxslərlə görüşmüşünüz. Siz Ələt Azad İqtisadi Zonasını, limanı, Nəqliyyat və İqtisadiyyat nazirliklərini qeyd etdiniz. Bununla bağlı yaxşı təmaslar var və əlbəttə ki, sizin gəmilərin dizaynının optimallaşdırılması ilə bağlı tövsiyələriniz yüksək qiymətləndirilir. Çünki mənim bildiyimə görə ideya bizdə olan gəmilərin, istər quru yük gəmisi və ya tankerlərin inşasının davam etdirilməsindən ibarətdir. Əgər hansısa səbəblərdən və ya, bəlkə, dayaz sular səbəbindən, bəzi kanalların qazılması ilə əlaqədar, – biz hələ də Xəzərin hər iki tərəfində kanallar qazmalıyıq, – gəmilərin optimallaşdırılması ilə, imkanların genişləndirilməsi və ya sürətinin artırılması ilə bağlı yeni yanaşma olsa, düşünürəm ki, bu, nəzərə alınacaq. Axalkalakidəki terminala gəlincə, bu da maraqlı olar, çünki mən bu texniki məsələlərlə dərinədən məşğul olmuram, mənim hədəfim Bakı-Tbilisi-Qarsın genişlənməsi üçün maliyyələşməni təmin etmək olub. Lakin, sözsüz ki, biz səmərəliliyə əsaslanaraq, həmçinin dəniz limanının genişlənməsi ilə əlaqədar bunu etməliyik. Əgər eyni işi aşağı qiymətlə görə biliriksə, əlbəttə ki, biz bunu etməliyik. Sözsüz ki, sizin təkliflərinizlə tanış olmağa çox şad olarıq. Mən İqtisadiyyat Nazirliyinin bu təklifləri alıb-almadığını bilmirəm. Beləliklə, qərar vermək üçün bir neçə həftəyə təklif olacaq, elə deyilmi? Çox yaxşı, bu barədə məlumat verərsiniz. Təşəkkür edirəm.

“Thales” şirkətinin Azərbaycan və Gürcüstandakı təmsilçisi **Henrik Klaner:** – Hörmətli cənab Prezident Əliyev. Vaxt ayırdığınıza görə öz adımdan Sizə təşəkkür edirəm. Faktiki olaraq ki, mən 20 ildən çoxdur ki, Azərbaycanda yaşayam. Yəqin ki, bilirsiniz, bizim Bakı metrosu ilə bağlı layihəmiz var. Gələcəkdə biz Azərbaycan Dəmir Yolları İdarəsi ilə əməkdaşlıq etməyə hazırıq. Üç həftə bundan əvvəl mən “Azərbaycan Dəmir Yolları” QSC-nin sədri cənab Rüstəmovla görüşmək şərəfinə nail oldum. Biz Bakıdan Gürcüstan sərhədinə uzanan Şərq-Qərb dəhlizinin müasirləşdirilməsi və bərpası ilə bağlı söhbət etdik. Biz, həmçinin İrandan Bakı vasitəsilə Rusiya sərhədinə çatan Şimal-Cənub dəhlizi adlandırdığımız hissəni müzakirə etdik. Bu bizim gələcəkdə əsas işlərimizdən biridir. Biz Azərbaycan dəmir yollarını daha da təkmilləşdirməyə hazırıq. İlk layihə kimi deyə bilərəm ki, şirkətin Bakıda səlahiyyətli mərkəzinin açılması planlaşdırılır. Bu, Azərbaycan, Gürcüstan və Mərkəzi Asiyadakı fəaliyyətin özəyi olacaq. Bir əlavə məlumat da verim ki, “Thales”-in Almaniyaya səhmi Yaponiyanın “Hitachi” şirkətinə satılacaq. Beləliklə, gələcəkdə şirkət “Hitachi Almaniyaya” adı altında fəaliyyət göstərəcək. Yəni “Thales”-in bundan sonra Azərbaycanda başqa fəaliyyəti olmayacaq. O dəyişir və bu, artıq alman biznesi olacaq. Təşəkkür edirəm.

Prezident İlham Əliyev: – Təşəkkür edirəm. Bütün bu layihələr çox mühüm əhəmiyyət kəsb edir. Çox şadam ki, rəsmilərlə görüşmüşünüz. Metro tikintisi ilə bağlı siz bizim planımızdan xəbərdarsınız. Biz bunu mərhələli şəkildə həyata keçiririk. Mən artıq qeyd etdiyim kimi, dəmir yollarının təkmilləşdirməliyik. Şərq-Qərb əsas etibarilə tamamlandı, lakin Şimal-Cənubda qatarların sürəti çox aşağıdır. Hazırda biz Bakıdan Rusiya sərhədinə dəmir yolunun yenidən qurulmasına investisiya yatırırıq. Ümidvaram ki, bir neçə ilə bu, tamamlanacaq. Biz, həmçinin Cənub istiqamətində gedən dəmir yolunun istiqamətini dəyişməyi planlaşdırırıq. Çünki hazırda o, birbaşa Xəzər dənizinin sahilinə gedib çıxır. Şimal-Cənub nəqliyyat dəhlizində yüklərin potensial həcmi 15 milyon tondan 30 milyon tona qədər olacaq. Bu, Azərbaycandan tranzit ölkə kimi istifadə etməyi planlaşdırılardan aldığımız son məlumatdır. Ona görə də bizim bu həcmdə yükü nəql etmək imkanına sahib olan bir dəmir yolu olmalıdır. Ümidvaram ki, bu marşrut boyunca çoxlu biznes fəaliyyəti olacaq söhbət təkcə dəmir yolunun inşasından deyil, bütün vacib sənaye, ticari infrastrukturadan gedir və əlbəttə ki, dəmir yolları müasir standartlara uyğun inşa edilməlidir. Həqiqətən də, açıq dənizə birbaşa çıxışı olmadan Azərbaycan artıq mühüm nəqliyyat qovşağına çevrilir, təkcə Şərqdən Qərbə və əks-istiqamətdə deyil, həm də Şimaldan Cənuba və Şimaldan Qərbə. Bilirsiniz ki, malların ixrac edə bilmək üçün hazırda şirkətlərin öz yüklərinin nəqli üçün yeni yollar tapmasına böyük ehtiyac var. Beləliklə, nəqliyyat iqtisadiyyatımızın lokomotivlərindən biri olacaq. Ümid-

varıq ki, söhbət təkcə tranzit gəlirlərinin əldə edilməsindən getmir, biz marşrut boyunca biznes üçün, əsasən, kiçik və orta müəssisələr üçün əlavə imkanlar yaratmaq istəyirik və düşünürəm ki, Ələt Azad İqtisadi zonası xarici istehsalçıların Azərbaycana cəlb olunması baxımından mühüm rol oynayacaq.

Almaniyanın “Silkway West Airlines” şirkətinin **təmsilçisi:** – Hörmətli cənab Prezident. Xanımlar və cənablar. Mən burada Almaniyanın “Silkway West Airlines” şirkətini təmsil edirəm. “Silkway West” Azərbaycana uçuşlar həyata keçirir. Biz Afrikaya Frankfurt-Hahn hava limanından həftədə 28 reys və Leypsiq hava limanından əlavə reyslər həyata keçiririk. Biz Bakı habından istifadə edirik. Bakı habının fəaliyyəti çox yaxşıdır. Mən Bakıdakı hava limanını nəzərdə tuturam. Asiya-Sakit okean regionuna, eləcə də Mərkəzi Asiya regionuna tranzit uçuşlarımız var. Bakı Almaniya iqtisadiyyatı üçün, 90 milyondan çox insan üçün həm də aeroport habıdır. Mən bu açıqlamanı ona görə verirəm ki, biz bu sahədə aparılan işlərdən çox məmnunluq. Hökumətinizin Almaniyaya hökumətinə dəstəyinə görə təşəkkür edirəm. Çünki son bir neçə ildə, xüsusilə COVID-19 pandemiyası dövründə bu aviareyslərin həyata keçirilməsinə böyük dəstək vermişiniz.

Prezident İlham Əliyev: – Təşəkkür edirəm, çox şadam ki, siz məmnunsunuz. Bu, ən yaxşı xəbərdir. Sizə gələcəkdə uğurlar arzulayıram.

“Luna Group”-un baş icraçı direktoru **Merko Novak:** – Zati-aliləri, cənab Prezident. Burada olmaq şərəfidir. Təşəkkür edirəm, xanımlar və cənablar. Baş ofisi Hamburqda yerləşən, artıq 30 ildir ki, Şərqi Avropa ilə işləyən bizim şirkət, əsasən, logistika və strukturun inkişafı üzrə ixtisaslaşmış. Son iki ildə ən sevimli mövzularımızdan biri Orta Dəhliz, bu dəhlizin inkişafı məsələsidir. Bu məqsədlə biz Gürcüstanda şirkət yaratmışıq və hazırda faktiki məlumatlar və göstəricilər, növbəti 30 il üçün proqnozlarla birlikdə Orta Dəhlizin texniki-iqtisadi əsaslandırılması işlərini aparırıq. Bu, gələcə ayın sonunda hazır olacaq. Düşünürəm ki, Sizin üçün də maraqlı olar.

Biz limanların infrastrukturunun inkişafı üzərində də işləyirik. Konstansa limanında bizim nəhəng investisiya layihəmiz var. Sözsüz ki, biz Poti və Anakliya limanlarını da nəzərdən keçiririk. Orada aktiv fəaliyyət göstərmək istəyən investor var. Yeni Poti limanı və terminalı, Anakliya limanı. Sizə sualım belədir ki, hazırda beynəlxalq logistikada fəal inkişaf edən Qazaxıstan dəmir yolu kimi, – eşitdiyimə görə, onlar Poti limanına investisiya yatırmaq istəyirlər, bəlkə də, Anakliyaya, hazırda mən rəqəmləri bilmirəm, – lakin ümidvaram ki, cəlbədicilərdə olacaq. Yəqin ki, Qara dənizə yeni bağlantının yaranması Azərbaycan üçün də maraqlı olar. Biz orada çox fəalıq.

Prezident İlham Əliyev: – Təşəkkür edirəm. Səhv etməmişəm, mənə Gürcüstanın Anakliya limanı layihəsi barəsində məlumat verilib. Gürcüstan dövlətinin dəvəti əsasında biz həmin layihənin həmsərməyəçisi olmaq imkanını nəzərdən keçirməyə başladırıq, lakin sonra bildiyiniz kimi, Anakliya limanı layihəsi təxirə salındı. İndi isə o, yenidən gündəmə gəlib və biz bu layihəyə yenidən baxmalıyıq, çünki hər halda onun vaxtilə təxirə salınmasının indi isə yenidən canlanmasının səbəbləri var. Əlbəttə, sərmayədarların tərkibi, pay bölgüsü və həmsərməyədarların kimlərdən ibarət olacağı haqqında məlumatımız olsa, biz bu imkanları yenidən nəzərdən keçirə bilərik.

Bizim artıq müzakirə etdiyimiz kimi, Xəzər dənizindən keçəcək bağlantı reallaşacağı təqdirdə Qara dənizin sahilində limanların texniki imkanları genişlənməli olacaq. Onu da əlavə etmək istəyirəm ki, Qara dənizdə bizim Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi – ASCO-ya məxsus gəmilər üzür və şirkətin əlavə gəmilər almaq planları var. Onlar həm Xəzər dənizində, həm də Qara dənizdə fəaliyyət göstərir, ancaq Qara dənizdəki fəaliyyətləri nisbətən məhduddur. Hesab edirik ki, Azərbaycanın Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi şirkəti Qara dənizdə də daha geniş təmsil oluna bilər. Bilirəm ki, Gürcüstan və Avropa limanları istiqamətində fəaliyyət göstərəcək “Ro-Ro” tipli bələtlərin və digər növ gəmilərin inşası nəzərdə tutulub. Azərbaycanın Xəzər Dəniz Gəmiçiliyi şirkətinin potensialı və müvafiq dövlət dəstəyi var. Qeyd etdiyim fürsətlərdən yararlanmaq, işgüzar fəaliyyət göstərmək və nəqliyyat təhlükəsizliyinə töhfə vermək üçün dövlət şirkətə maliyyə dəstəyi də verə bilər. Beləliklə, gəlin müzakirə edək, rəqəmlərə baxaq və sonra qərar verək.

Moderator **Mixael Harms:** – Növbəti çox vacib seqment kənd təsərrüfatıdır.

“Europlant Pflanzenzucht” şirkətinin ixracat üzrə direktoru **Tomas Bottner:** – Burada sual vermək imkanına görə çox təşəkkür edirəm. Maraqlıdır ki, kənd təsərrüfatı bu gün bu müzakirənin bir hissəsidir. Sizin qeyd etdiyiniz kimi, ölkəniz neft və qaz sahəsindən asılılığı azaltmaq istiqamətində çalışır. Biz şadiq ki, bu tədbirdə iştirak edirik. Biz kartof toxumçuluğu ilə məşğul olan 120 illik təcrübəyə malik şirkətik. Biz ölkənizin əsas toxum təchizatçısıyıq. Söhbət təkcə supermarketlərdə satılan məhsuldan deyil, kartof çipsisi və qızardılmış kartofdan gedir ki, ölkəniz artıq bunu xaricdən idxal etməsin və gələcəkdə bu emal olunmuş kartof məhsullarını ixrac edə bilsin. Gələcəkdə biz Sizin istehsalçılara məhsuldarlığı və səmərəliliyi artırmaq üçün dəstək verməyə hazırıq. Təşəkkür edirəm.

Prezident İlham Əliyev: – Təşəkkür edirəm. Azərbaycanda kartof istehsalına gəldikdə, bilirsiniz, nəhayət ki, biz artıq özümüzü tam təmin edirik. Bəzi illərdə biz, hətta kartofu ixrac etmişik. Ancaq məhsuldarlıq artırılmalıdır. Azərbaycanın bəzi bölgələrində isə kartof istehsalı olduqca yüksək səviyyədədir. İndi isə işğaldan azad olunmuş Qarabağın və Şərqi Zəngazurun böyük kənd təsərrüfatı potensialı var. Hazırda Kənd Təsərrüfatı və İqtisadiyyat nazirlikləri, həmin zonalarda Prezidentin xüsusi nümayəndələri və digər qurumlar birgə çalışırlar ki, kənd təsərrüfatına uyğun torpaqlardan maksimal səmərəliliklə istifadə edilsin. Çünki 30 il ərzində Ermənistan qanunsuz olaraq torpaqlarımızı istismar edib, lakin bu da səmərəsiz edilib. Onlar heç bir vəsait yatırmayıb, sadəcə, torpaqdan istifadə ediblər və bu səbəbdən məhsuldarlıq Azərbaycanda digər növlərlə müqayisədə üç dəfə aşağı olub. İndi isə biz azad olunmuş ərazilərə qayıdacaq fermerlərimiz üçün hansı məhsulların yetişdirilməsi ilə bağlı tövsiyələr hazırlayıq və zənnimcə, bu iş bitib. Biz onları məcbur edə bilmərik. Lakin güzəştli subsidiyalarla biz onları istiqamətləndirə bilərik ki, bəzi torpaqlar kartof, digərləri başqa tərəvəz və meyvələr üçün istifadə edilsin.

Toxum təchizatının nə dərəcədə vacib olduğunu siz hamıdan yaxşı bilirsiniz. Kartof çipsisinin istehsalına başlamısınızsa çox yaxşı haldır. Bu həm də bizim idxaldan asılılığımızı azaldacaq. Azərbaycanda istehsal ilə bağlı planlarınız nədir?

Tomas Bottner: – Əsas məsələ məhsuldarlıqdır. Hər hektardan neçə ton əldə edilməsi vacibdir, çünki məhsuldarlıq aşağı olsa, idxal etmək daha sərfəli olur. Bu səbəbdən bizim əsas hədəfimiz məhsuldarlığı artırmaqdır.

Prezident İlham Əliyev: – Çox yaxşı, sağ olun.

Moderator **Mixael Harms:** – Cənab Prezident, burada “Claas Global Sales GmbH” şirkətinin regional direktorunun nümayəndəsi Klima Martin iştirak edir. Şirkət avadanlıq istehsalı üzrə ixtisaslaşmış.

Klima Martin: – Siz məhsuldarlıq haqqında danışdınız. Bu gün kənd təsərrüfatı sahəsində kiçik və orta həcmli istehsalıdan, sənaye həcmli istehsalə keçid baş verir və daha müasir texnologiyalar və böyük avadanlıq və qurğular tətbiq edilir. Bizim bu gün üzlədiyimiz problem tərəfdaşlarımızın böyük avadanlıqların istifadəsində maliyyə sıxıntısıdır. Mənim sualım həmin avadanlığın idxalına maliyyə dəstəyinin verilməsi ilə bağlıdır. Bununla yanaşı, həmin avadanlığın istismarı və texniki baxışı ilə təlimlərin keçirilməsi də vacibdir. Bu sahədə daha çox təlimdən keçən insanların olması əsas məsələlərdən biridir.

Prezident İlham Əliyev: – Sağ olun. Sizin məhsullarla tanışam, çünki kənd təsərrüfatı sərğilərində sizin dəfələrlə stendlərinizdə olmuşam. Əvvəllər sizin məhsullarınız dövlət vəsaiti hesabına əldə edirdik, indi isə vəziyyətin nə yerdə olması ilə bağlı məlumatım yoxdur. Özəl şirkətlərdə maliyyə problemlərinin olması, kreditlərin ayrılması, yoxsa avadanlığın birbaşa sizdən alınması – problem nədən ibarətdir? Praktiki cəhətdən nə etmək lazımdır ki, əməkdaşlığımızı genişləndirək?

Klima Martin: – Özəl şirkətlərin daha çox maliyyə vəsaitinə ehtiyacı var, çünki məhsulun həcmi artır və tələbatın fonunda bu tipli avadanlığa ehtiyac yüksəlir. Dediym kimi, texniki servis və təlimlər.

Prezident İlham Əliyev: – Təlimlərə gəldikdə, ümid edirəm ki, siz bu xidməti təşkil edə bilərsiniz. Maliyyə vəsaitinə gəldikdə isə bizim kiçik və orta sahibkarlığın dəstəklənməsi mexanizimimiz var – İqtisadiyyat Nazirliyinin tabeliyində olan fond vasitəsilə. İqtisadiyyat naziri həmin subsidiya və güzəştli kreditlər barəsində məlumat versin.

Mikayıl Cabbarov: – Təşəkkür edirəm,

cənab Prezident. Sual yəqin ki, güzəştli maliyyələşmə ilə bağlıdır. Hazırda bu maliyyələşmənin illik həcmi avro ekvivalentində 100 milyona bərabərdir. Kredit, əsasən, kiçik və orta sahibkarlıq subyektlərinə 7 illik müddətə verilir və məqsəd müəssisələrin müasirləşdirilməsidir. Biz sizinlə əlaqə yaradıb müəyyən yeni proqramı nəzərdən keçirə bilərik. Burada maliyyələşmə dövlət tərəfindən deyil, kommersiya bankları tərəfindən həyata keçirilir.

Prezident İlham Əliyev: – Bununla yanaşı, hesab edirəm ki, sizin üçün yaxşı imkan Qarabağda servis mərkəzinin yaradılması ola bilər. Bizim Qarabağda iki sənaye zəonamız var – Ağdam və Cəbrayıl. Orada artıq müəyyən avadanlığın istehsalı ilə bağlı tikinti işləri gedir. Zənnimcə, bu, hər baxımdan əlverişlidir, çünki “Claas” şirkətinin traktor və kombaynları Azərbaycanda çox populyardır. Burada potensial böyükdür, çünki həmin bölgələrdə geniş kənd təsərrüfatı fəaliyyəti olacaq.

Alman Aqrobiznes Alyansının icraçı direktoru **Brodersen Per:** – Biz aqrobiznes seqmentini təmsil edirik. Siz təbii sərvətlərdən və bərpə olunan enerjidən danışdınız. Kənd təsərrüfatı sahəsində ölkənizdə müəyyən məhsullar – pomidor və şəkər çuğunduru istehsalında gözəl nəticələr var. Lakin 2020-2021-ci illərdə rəqəmlərə baxsaq görürük ki, ölkəniz 300 milyon dollarlıq tərəvəz idxal edib. Biz ölkənizlə məhsuldarlığın artırılması, yeni iş yerlərinin yaradılması baxımından əməkdaşlıq etmək istəyirik. Siz iqlim dəyişikliyi və su qıtlığına toxundunuz. Bizim alyans bu baxımdan da Azərbaycan ilə kənd təsərrüfatı sahəsində əməkdaşlığa hazırdır.

Prezident İlham Əliyev: – Təşəkkür edirəm. Siz suvarma ilə bağlı çox vacib məsələyə toxundunuz. Bu yaxınlara qədər bizdə bu sahədə çox xaos vəziyyət var idi. Xüsusilə də bizim su anbarlarımızda sayğacların olmaması və fermerlər arasında su bölgüsünün ədalətsiz olması. Bu sahədə keyfiyyətsiz idarəçilik və pozuntular var idi. İndi isə biz bu işlə məşğul olan xüsusi hökumət komissiyası yaratmışıq. Anbarların monitorinq gündəlik həyata keçirilir. Bu, ilk məsələ idi. İndi isə biz sudan istifadədə müasir texnologiyaya tətbiq etməliyik, çünki dediyim kimi, bizdə quraqlıq müşahidə olunur. Son 5-6 ildir ki, bizdə quraqlıq müşahidə edilir. Əvvəllər belə olmayıb, bir il vəziyyət yaxşı olurdu, növbəti il isə yox. İndi isə proses dayanmadan davam edir və çaylarımızda suyun səviyyəsi dayanmadan azalır. Bizə müasir sistemlər lazımdır ki, suya qənaət etsin. Bundan əlavə, sovet dövründə inşa edilmiş kanallar beton deyil, torpaq kanallardır. Əlbəttə ki, su torpağa sızır, itkilərimiz çoxdur. Bundan əlavə, torpaq da münbitliyini itirir. Yəni indi biz həmin kanalların müasirləşdirilməsi, ən səmərəli texnologiyanın seçimi və suvarma məsələləri kimi çağırışla üzləşmişik.

Ərzaq təhlükəsizliyi çox vacib məsələdir. Biz tələbatımızı tam şəkildə təmin edə bilməsək də çalışmalıyıq ki, əsas tələbatımızı təmin edək. Məsələn, taxıl istehsalına gəldikdə, biz 100 faiz təminat kimi hədəf qoymuruq. Çünki bu, böyük torpaq sahələri tələb edəcək. Bu torpaqlar daha səmərəli şəkildə digər məhsullar üçün istifadə oluna bilər. Dediym kimi, təhlükəsizlik baxımından özümüzü tam təmin etməyə çalışmalıyıq.

Bu gün təchizat zəncirində fasilələr yaranır, hətta müqavilə bağlayıb ödəniş edilən məhsulları idxal etməkdə çətinlik yaranır. Biz bir neçə dəfə belə vəziyyətə düşmüşük. Yəni ərzaq təhlükəsizliyi bir nömrəli məsələyə çevrilir. Suyun olması bunun üçün əsas meyardır. Hesab edirəm ki, biz bu sahədə uzunmüddətli institusional əməkdaşlıq edərkən su ehtiyatlarının idarə olunması ilə bağlı strategiya hazırlaya bilərik. Bu sahədə bizə dəstək verə bilərsiniz minnətdar olarıq.

Moderator **Mixael Harms:** – Cənab Prezident, daha iki suala vaxtınız varmı?

Prezident İlham Əliyev: – Əlbəttə.

Moderator **Mixael Harms:** – Daha iki vacib sahə maliyyələşmə və texniki qaydalar.

“ODDO BHF” maliyyə qrupunun baş regional meneceri **Yevgeni Epifanov:** – Salam, cənab Prezident. Bizimlə görüşdüyünüzə görə sağ olun. Mən bank sahəsini təmsil edirəm. Sizin qeyd etdiyiniz kimi, Rusiya-Ukrayna müharibəsi Azərbaycan kimi ölkələrə yeni imkanlar açdı. Biz artıq Azərbaycanda təmsil olunur, Azərbaycan Beynəlxalq Bankı və “Paşa Bank” ilə əməkdaşlıq edirik. Biz böyük layihələri dəstəkləməyə hazırıq. Biz İqtisadiyyat Nazirliyinin, Kiçik və Orta Biznesin İnkişafı Agentliyinin Almaniyanın ixrac agentlikləri arasında əməkdaşlığını təşviq etməyə hazırıq.

Bizim ötən ilin oktyabrında Mərkəzi Bankın sədri Taleh Kazımovla da səmərəli görüşümüz oldu.

Prezident İlham Əliyev: – Sağ olun. Yəqin bilirsiniz ki, bizim qonşuluğumuzda sanksiyalardan yayınma kimi qanunsuz fəaliyyətlə məşğul olanlar var. Belə məlumatlar mövcuddur. Həmin ölkənin ingilis dilində adı da “A” ilə başlayır, lakin bu Azərbaycan deyil. Bu, sirt deyil, bütün rəqəmlər bəllidir. Biz gözləyirik ki, onlara bu əməllərinə görə sanksiyalar tətbiq olunsun. Yaxud, ümumiyyətlə, buna görə onlara sanksiya tətbiq ediləcəkmi? Müxtəlif dövlətlərin nüfuzlu rəsmi nümayəndələrinin dediklərinə nəzər salsanız anlayarsınız ki, bu çirkli bizneslə kim məşğul olur.

Azərbaycan bu işlə məşğul deyil və bu prosesin ilk günlərindən mənim bununla bağlı təlimatım aydın olub – paralel idxala və sanksiyalardan yayınma üçün hər hansı fürsətə imkan verilməsin. Biz qanuna tabe ölkə və xalqıq. Bizim başağrsına və çirkli pullara ehtiyacımız yoxdur. Əldə etdiyimiz vəsait özümüzə kifayətdir və biz maliyyə bazarlarında da müsbət ijmimiz qoruyuruq. Siz qeyd etdiniz ki, Azərbaycanda müəyyən vaxt keçirmisiniz. Ümid edirəm ki, həmin dövrdən zövq almısınız.

Şadam ki, siz ölkənin aparıcı maliyyə qurumları ilə təmasdasınız. Bilirsiniz ki, ölkəmizin bank sektorunda olduqca ciddi problemlər var idi. Onlardan biri Azərbaycan Beynəlxalq Bankı ilə bağlı idi ki, bu, az qala Azərbaycanın maliyyə sisteminin dağıdılması cəhdi idi. Bu, məqsədyönlü təxribat idi və sadəcə, dövlət vəsaitinin oğurlanması deyildi. Bu, Azərbaycanın maliyyə sisteminin dağıdılması cəhdi idi. Bizim bunun arxasında kimlərin dayanması ilə bağlı müəyyən mənada təsəvvürümüz var.

Burada böyük təmizləmə işləri aparıldı və zənnimcə, nəhayət ki, prosesin sonuna çat-

mışıq. Beləliklə, Azərbaycanın bank sektoru heç vaxt olmadıqı qədər sağlamdır. Mərkəzi Bankdan mənə verilən əlavə məlumata görə, hələ də müəyyən həll edilməli məsələlər var. Lakin əminəm ki, tezliklə Azərbaycanın bank sistemi regionun ən şəffaf və səmərəliliərindən biri olacaq.

“ALPHA GmbH” şirkətinin icraçı direktoru **Tomas Krause:** – Zati-aliləri cənab Prezident, bu gün Sizinlə bir yerdə olub ölkələrimizin mənafeyi naminə müxtəlif sahələri əhatə edən mövzuları müzakirə etmək olduqca xoşdur. Biz mühəndis şirkətlərinə müvafiq həllər təklif edirik. Texniki nizammamələr, layihə idarəetməsi, zavod tikintisində təhlükəsiz həllər, kibertəhlükəsizlik sahəsində xidmətlər göstəririk. Azərbaycanda bir sıra şirkətlər, o cümlədən “Siemens Energy” ilə əməkdaşlıq etmişik.

Prezident İlham Əliyev: – Bizim hər beş ildən bir qəbul olunan beşillik Regional İnkişaf Proqramımız var. Birinci belə proqram 2004-cü ildə mənim ilk dəfə Prezident seçilməyimdən bir neçə ay sonra qəbul edilib. Hazırda biz 4-cü proqramın yekunlaşdırılması prosesindəyik. Bütün bu proqramlar məlumdur və mətbuatda dərc edilib. Bu proqramlar konkretir və beş il ərzində Azərbaycanda həyata keçiriləcək layihələr əks etdirir. Bundan əlavə, bizim illik sərmayə proqramımız var. İndi biz onu iki yərə bölmüşük. Biri ənənəvidir, digəri isə Qarabağın və Şərqi Zəngəzurun bərpası ilə bağlıdır. Bu və növbəti illər üçün nəzərdə tutulmuş layihələr haqqında məlumat İqtisadiyyat Nazirliyindədir. Nazir buradadır və siz sonra onunla daha praktiki məsələləri müzakirə edə bilərsiniz.

Eyni zamanda əvvəl də qeyd etdiyim kimi, biz artıq 2030-cu ilə qədər 42-50 milyard ABŞ dolları investisiya həcmində milli inkişaf strategiyasını təsdiqləmişik. Bu investisiyaların əksəriyyəti dövlət tərəfindən maliyyələşəcək.

Lakin, eyni zamanda özəl-dövlət tərəfdaşlığı layihələri də olacaq. Buna görə icra edəcəyimiz və tərəfimizdən icra edilməsi lazım olan konkret layihələr əminəm ki, bizim nazirin kitabçasında qeyd edilib. Beləliklə, bu layihələrdə iştirak edə bilərsiniz.

Moderator Mixael Harms: – Cənab Prezident, çox sağ olun. Bizə vaxt ayırdığınız üçün çox sağ olun. Biz, hətta nəzərdə tutulan qrafikdən kənara çıxdıq. Biz Sizin vaxt cədvəlinizi bilirik, buna görə bu bizim üçün şə-rəfdir. Hesab edirəm ki, biz məqsədimizə tamamilə nail olmuşuq. Bizdə çox uzun təqib olunması layihələr siyahısı var. İcazə verin, onların bir neçəsini qeyd edim. Hesab edirəm ki, sözsüz ki, yaşıl enerji prioritet məsələlərdən biridir. Ölkənizin böyük potensialını nəzərə alaraq xüsusilə yaşıl enerjinin logistikası çox vacibdir. Çünki dünya miqyasında çoxlu layihələr var. Məsələn, hidrogen, lakin yaşıl hidrogen və digər enerji mənbələri üçün ən yaxşı logistikanı təşkil edə biləcək ölkə yarışda qalib gələcək və burada Azərbaycan çox yaxşı mövqedədir. Nəqliyyat və infrastruktur da çox vacibdir və açıq-aydın olan məsələdir.

Siz təkcə nəqliyyat və logistikanı yox, həm də nəqliyyat marşrutları boyunca sənaye inkişafını qeyd etdiniz. Hesab edirəm ki, bu da çox vacib məsələdir. Sonra rəqəmsallaşdırma və kənd təsərrüfatı qeyd edilmişdir və bütün sahələr üçün iştirakçıların bəziləri tərəfindən kadrların təlimi məsələsi də qeyd olunmuşdur. Bu da çox vacib məsələdir və bu məsələdə biz əməkdaşlığa hazırıq. Sonuncu xüsusi məsələ, – çünki bizdə olan məlumata görə, bu məsələ də ölkəniz üçün çox vacibdir, – suvarma kanalları sistemlərinin reabilitasiyasıdır. Burada hesab edirəm ki, Almaniyanın sizə təklif edə biləcəyi bir çox şeylər var. Bu məsələ də bizim təqib olunması məsələləri siyahısına daxil edilə bilər. Bəlkə,

nazirlə də müzakirə ediləcək və vaxtı çatanda müvafiq nazirliklərlə onlayn görüşlər keçiriləcək. Siz də ola bilərsiniz, əlaqələndirici şəxs təyin edəcəksiniz və mən də sonra ilin ikinci yarısında Bakıya səfər edəcək biznes nümayəndə heyətini elan edə bilərəm. Çox sağ olun.

Prezident İlham Əliyev: – Çox sağ olun. Əvvəla, bu görüşü təşkil etmək üçün təşəbbüsü irəli sürdüyünüzdə görə təşəkkür edirəm. Çox maraqlı müzakirələr üçün bütün iştirakçılara təşəkkürümü bildirirəm.

Yekunda bir neçə qeydimi bildirmək istəyirəm. Təhsillə bağlı biz Almaniya və Azərbaycan təhsil müəssisələri arasında bu sahədə daha çox əməkdaşlığın şahidi olmaqdan şad olardıq. Xüsusilə peşə təlimi sahəsində, çünki bizim müzakirə etdiyimiz sahələrdə, kənd təsərrüfatı və sairədə buna böyük tələbat var. Hesab edirəm ki, təhsil sahəsində əməkdaşlıqla bağlı, bəlkə də, xüsusi istiqamətə ehtiyacımız olacaq. Həmçinin nümayəndə heyəti Azərbaycana səfər etməzdən əvvəl təklif edərdim ki, bizə İqtisadiyyat Nazirliyi vasitəsilə konkret layihələr göndərsiniz ki, siz və nümayəndə heyətiniz Bakıya gələndə biz artıq bütün bu təklifləri təhlil etmiş olaq və bəlkə də, siz gələnkimi və hətta ondan da əvvəl, işlər uğurla gə-dərsə, müqavilələr bağlayaq. Bu sizin səfərinizin yaxşı əməli nəticəsi olar. Əlbəttə ki, mən bütün iştirakçıları və bəlkə də, bu tərkibdən də böyük tərkibdə olan nümayəndə heyətini sizə münasib olan vaxtda Azərbaycana səfər etməyə və bir neçə gün ölkəmizdə keçirməyə və müzakirələrini davam etdirməyə dəvət edirəm.

Mən Almaniya ilə Azərbaycan arasında müzakirə etdiyimiz sahələrdə və bu sahələrdən də kənara çıxaraq, haqiqətən də, güclü tərəfdaşlığın olacağını səbirsizliklə gözləyirəm. Diqqətiniz və təmkinli olduğunuz üçün çox sağ olun.

AZƏRTAC

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2011-ci il 16 fevral tarixli 386 nömrəli Fərmanı ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi haqqında Əsasnamə”də dəyişiklik edilməsi barədə Azərbaycan Respublikası Prezidentinin Fərmanı

Azərbaycan Respublikası Konstitusiyasının 109-cu maddəsinin 32-ci bəndini rəhbər tutaraq **qərara alıram:**

Azərbaycan Respublikası Prezidentinin 2011-ci il 16 fevral tarixli 386 nömrəli Fərmanı (Azərbaycan Respublikasının Qanunvericilik Toplusu, 2011, № 2, maddə 90, № 7, maddə 625, № 11, maddə 996; 2012, № 9, maddə 853, № 11, maddə 1084; 2013, № 2, maddə 124, № 12, maddə 1525; 2014, № 7, maddə 789, № 9, maddə 1053; 2015, № 1, maddə 17, № 3, maddələr 263, 264, № 6, maddə 705, № 8, maddə 908, № 10, maddə 1134; 2016, № 3, maddə 437, № 5, maddə 859, № 6, maddələr 1051, 1072; 2017, № 9, maddə 1633; 2018, № 3, maddə 433, № 6, maddə 1245; 2019, № 1, maddə 73, № 2, maddə 245, № 5, maddə 845, № 6, maddə 1036, № 7,

maddə 1232, № 8, maddə 1397, № 11, maddə 1718, № 12, maddə 1935; 2020, № 3, maddə 247, № 6, maddə 717, № 8, maddə 1036; 2021, № 4, maddə 318, № 8, maddə 922, № 12, maddə 1403; 2022, № 7, maddə 762, № 8, maddə 871, № 11, maddə 1261) ilə təsdiq edilmiş “Azərbaycan Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyi haqqında Əsasnamə”də aşağıdakı dəyişikliklər edilsin:

1. 3.1.8-ci yarımbənd aşağıdakı redaksiyada verilsin: “3.1.8. fəaliyyət istiqamətlərinə uyğun olaraq, Nazirlik sistemində daxil olan qurumların fəaliyyətini yoxlamaq, habelə onların fəaliyyətinə nəzarəti həyata keçirmək;”.

2. 3.1.65-ci yarımbənddə “Nazirliyin strukturuna daxil olan qurumlar və tabeliyində olan digər” sözləri “Nazirlik

sistemində daxil olan” sözləri ilə əvəz edilsin.

3. 3.1.69-cü yarımbəndə “peşəkarlıq” sözündən əvvəl “Nazirlik sistemində” sözləri əlavə edilsin.

4. 4.1.12-ci yarımbəndə “fəaliyyət istiqamətlərinə” sözlərindən əvvəl “Nazirlik sistemi üzrə” sözləri əlavə edilsin.

5. 5.1-ci bənddən “və Naxçıvan Muxtar Respublikasının Dövlət Sosial Müdafiə Fondu” sözləri çıxarılsın.

6. 5.5.4-cü yarımbənd aşağıdakı redaksiyada verilsin:

“5.5.4. Nazirliyin Aparatının, Nazirlik sistemində daxil olan qurumların fəaliyyətinə nəzarəti təşkil edir və onların işinin əlaqələndirilməsini təmin edir;”.

İlham ƏLİYEV
Azərbaycan Respublikasının Prezidenti
Bakı şəhəri, 15 mart 2023-cü il

Şərur rayonunun Vərməziyar kəndində məktəb, kənd və xidmət mərkəzləri istifadəyə verilib

Martın 15-də Naxçıvan Muxtar Respublikasında Azərbaycan Respublikası Prezidentinin səlahiyyətli nümayəndəsi Fuad Nəcəfli Şərur rayonunun Vərməziyar kəndində aparılan kompleks quruculuq işləri ilə tanış olub.

Əvvəlcə yenicən qurulan Vərməziyar kənd tam orta məktəbi ilə tanışlıq olub. Sonra pedaqoji kollektivlə görüşdə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin ölkəmizdə və muxtar respublikada təhsil sahəsində həyata keçirdiyi tədbirlərdən, təhsil işçilərinə olan qayğısından danışılıb, məktəbdə müəllim və şagirdlərin hazırlıq səviyyəsinin ürəkaçan olmaması, şagirdlərin innovativ yanaşmaları çətin qavraması və müəllim heyətinin qarşısında duran vəzifələr diqqətə çatdırılıb.

Səlahiyyətli nümayəndə kənd sakinləri ilə görüşüb, onların problemləri ilə tanış olub, xidmət və kənd mərkəzlərində yaradılan şəraitlə maraqlanıb.

“Şərq qapısı”

Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Sosial Müdafiə Fondu publik hüquqi şəxsin Naxçıvan Muxtar Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyinə verilməsi haqqında Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi sədrinin

Fərmanı

Naxçıvan Muxtar Respublikası Konstitusiyasının 5-ci maddəsinin II hissəsinin 22-ci bəndini rəhbər tutaraq muxtar respublikada əhalinin sosial müdafiəsi sahəsində idarəetmənin təkmilləşdirilməsi məqsədilə **qərara alıram**:

1. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Dövlət Sosial Müdafiə Fondu publik hüquqi şəxs Naxçıvan Muxtar Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyinə verilsin və Naxçıvan Muxtar Respublikasının Əmək və Əhalinin Sosial Müdafiəsi Nazirliyinin tabeliyində Dövlət Sosial Müdafiə Fondu adlandırılınsın.

2. Naxçıvan Muxtar Respublikasının Nazirlər Kabineti:

2.1. Dövlət Sosial Müdafiə Fondunun nizamnaməsinin layihəsini hazırlayıb Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisinə təqdim etsin;

2.2. Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisi sədrinin aktlarının bu Fərmana uyğunlaşdırılması ilə bağlı təkliflərini hazırlayıb Naxçıvan Muxtar Respublikasının Ali Məclisinə təqdim etsin;

2.3. bu Fərmandan irəli gələn digər məsələləri həll etsin.

3. Bu Fərman imzalandığı gündən qüvvəyə minir.

**Naxçıvan Muxtar Respublikası
Ali Məclisi sədrinin birinci müavini**

Azər ZEYNALOV

Naxçıvan şəhəri, 15 mart 2023-cü il

Naxçıvan Muxtar Respublikası Nazirlər Kabinetinin mətbuat xidmətinin məlumatı

Nazirlər Kabinetinin 2023-cü il 3 mart tarixli "Yay otlaq fondu torpağının istifadəsi üçün icazə" bəndinin formasının və "Yay otlaqlarının, örüş sahələrinin və biçənəklərin istifadəsinə dair Tələblər" in təsdiq edilməsi barədə" Qərarı ləğv edilərək Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin müvafiq qərarlarına uyğunlaşdırılmışdır.

Nazirlər Kabinetinin 2023-cü il 9 mart tarixli Sərəncamı ilə "Naxçıvan Muxtar Respublikasında içməli və suvarma sularının böhranlı vəziyyətində idarə olunmasına dair Tədbirlər Planı" təsdiq edilmişdir. Tədbirlər planına uyğun olaraq su ehtiyatlarından qənaətlə və səmərəli istifadə, iqlim dəyişmələrinin fəsadları, gözlənilən risklər, suyun bölgüsü, sudan istifadə ilə əlaqədar istehlakçılarının müraciətlərinin operativ qaydada qəbulu, baxılma və cavablandırılması məqsədilə müasir tələblərə uyğun çağrı mərkəzlərinin təşkili, su itkisinin qarşısının alınması məqsədilə gecə suvarmalarının təşkili və suvarma işlərinə nəzarət mexanizminin gücləndirilməsi, suvarma suyu təminatına dair çatışmazlıqlar olan kəndlərdə suya qənaət

məqsədilə yeni şəbəkənin qurulması və digər məsələlərlə bağlı tədbirlər həyata keçiriləcəkdir.

Həmçinin Nazirlər Kabinetinin 2023-cü il 10 mart tarixli Qərarı ilə "Naxçıvan Muxtar Respublikasının ali təhsil müəssisələrində əcnəbi tələbələr üçün təhsil haqqının məbləğinin təsdiq edilməsi haqqında", "Tələbə yataqxanalarından istifadə Qaydaları"nın, "Tələbə yataqxanalarında yaşayış sahəsinin kirayə müqaviləsinin Nümunəvi Forması"nın və "Tələbə yataqxanalarında yaşayış sahəsindən istifadəyə görə haqqın aylıq məbləği"nin təsdiq edilməsi haqqında", "Naxçıvan Musiqi Kollecinə müəllimlərin işə qəbul Qaydaları"nın təsdiq edilməsi haqqında qərarları ləğv edilərək Azərbaycan Respublikası Nazirlər Kabinetinin müvafiq Qərarı ilə təsdiq edilmiş Qaydalara əsasən həyata keçiriləcəkdir.

Nazirlər Kabinetinin eyni tarixli digər bir Qərarı ilə Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Şəhərsalma və Arxitektura Komitəsinin tabeliyində olan Naxçıvan İşiqlandırma və Reklam Tərtibatı İdarəsi əmlakı ilə birlikdə Naxçıvan Şəhər İcra Haki-

miyyətinin tabeliyinə verilmişdir.

Eyni zamanda Nazirlər Kabinetinin 2023-cü il 10 mart tarixli Sərəncamı ilə "Naxçıvan Muxtar Respublikasının dövlət qurumlarında müasir informasiya texnologiyalarından istifadənin, həmçinin informasiya təhlükəsizliyinin təşkili və təmin edilməsinə dair 2023-cü il üçün Tədbirlər Planı" təsdiq edilmişdir. Tədbirlər Planına uyğun olaraq Naxçıvan Muxtar Respublikasının Rəhbər və Yeni Texnologiyalar Nazirliyi tərəfindən Naxçıvan Muxtar Respublikasının dövlət qurumları daxilində elektron sənəd dövriyyəsi proqramının tərtib edilərək qurulmasına, muxtar respublikada fəaliyyət göstərən dövlət təşkilatlarında yeni texnologiyaların tətbiqinə cavab verməyə və fəaliyyəti formal xarakter daşıyan internet saytların müasir texnologiyalardan istifadə olunmaqla yenilənməsinə, dövlət qurumlarının əməkdaşlarının "gov.az" domeninə bağlı e-poçt adresləri ilə təmin edilməsinə, eləcə də dövlət qurumlarında elektron imzanın tətbiqi istiqamətində müvafiq işlərin görülməsinə dair bir sıra işlər həyata keçiriləcəkdir.

Ümummilli Liderin ölməz xatirəsi ehtiramla anılıb

Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin kollektivi "Heydər Əliyev İli" çərçivəsində Ümummilli Lider Heydər Əliyevin adını daşıyan muzeyi ziyarət edib.

Kollektiv əvvəlcə Ulu Öndər Heydər Əliyevin Naxçıvan şəhərinin baş meydanında əzəmətlə ucalan abidəsinin önünə gül dəstələri qoyub, xatirəsinə ehtiramla yad edib.

Muzey ilə tanışlıq zamanı iştirakçılara məlumat verilib ki, Naxçıvan şəhərinin mərkəzində yerləşən Heydər Əliyev Muzeyi 10 may 1999-cu ildə fəaliyyətə başlayıb. Bu muzey Ümummilli Liderimizin şərəfinə Azərbaycan Respublikasında yaradılmış ilk muzeydir. Muzeyin fondunda Ümummilli Lider Heydər Əliyevin həyat və fəaliyyətini özündə əks etdirən 5 mindən çox eksponat saxlanılır.

Bildirilib ki, muzeydə Ümummilli Lider Heydər Əliyevin ailəsinə, onun uşaqlıq və gənclik illərinə həsr olunmuş stendlər, istifadə etdiyi xatirə əşyaları, xüsusilə Heydər Əliyevin 1990-1993-cü illərdə Naxçıvan Muxtar Respublikası Ali Məclisinin deputatı və Ali Məclisin Sədri kimi işləyib hazırladığı, qəbul etdiyi tarixi qərar və sərəncamlar, həyata keçirdiyi tədbirlər, sənədlər, məktub və teleqramlar, Türkiyə Cümhuriyyəti və İran İslam Respublikası ilə əməkdaşlıq sahəsində imzaladığı tarixi müqavilələrin surətləri, Azərbaycan Respublikasının müxtəlif bölgələrində yaşayan vətəndaşların müraciətləri, Ulu Öndərin şərəfinə toxunmuş xalçalar, çəkilmiş portretlər, tarixi fotolar və sənədli filmlər nümayiş etdirilib.

Komitə əməkdaşları muzeyin ekspozisiyası ilə yaxından tanış olub, Ulu Öndərin zəngin dövlətçilik və ictimai-siyasi fəaliyyəti barədə ətraflı məlumat əldə ediblər.

Naxçıvan Muxtar Respublikası Dövlət Statistika Komitəsinin mətbuat xidməti

Elmin, texnologiyanın yüksək sürətlə inkişaf etdiyi bir dövrdə bəşər cəmiyyətini gərginləşdirən sürüklənən global təhlükələr, beynəlxalq etimadın sarsınması siyasəti ədalətsizlik və dünya düzəninin köhnəlmiş oyun qurucularının hərəkətsizliyi hər kəsin ləyaqətlə yaşayacağını təmin edə bilən gələcək nizamın qurulması üçün səslənən müasir çağırışları hər keçən gün daha da aktual edir. Bu mənada, son 30 ildə qarşılaşdığı işğal və ikili standartlara qarşı sivilizasiyalararası dialoqda öz çəkisini sübut etmiş Azərbaycan Respublikasının dünyanın böyük güclərinin müharibə meydanlarında "başının qarışdığı" məsuliyyətli bir dövrdə yaşlı planetimizin yaşıl gələcəyi üçün sülhsevər xalqları, onların dövlət və hökumət başçılarından bir araya gətirdiyi humanitar forumlara ev sahibliyi etməsi ölkəmizi hər kəsin ümidlə gözləndiyi bir mərkəz halına gətirmişdir. Dahi Nizamının ana Vətəni Azərbaycanın dünyaya hər kəsin başa düşəcəyi dildə verilən sülh mesajları, bu baxımdan dünyanın çoxdan arzusunda olduğu ümum-bəşəri ədalət yolunda ciddi çağırışlardır.

Getdikcə mürəkkəbləşən global iqtisadi problemlər və geosiyasi proseslər fonunda isə bu ədalətin çox uzaqda olduğunu və hətta ən qorxulmuş, onun getdikcə insanlıqdan daha da uzaqlaşmasını görməkdəyik. İqtisadi artım uğrunda global sərmayənin daha da acımasız olduğu, təbii ehtiyatların və enerji resurslarının get-gedə tükəndiyi, kiçik bəhanələrlə işğalçılıq müharibələri başladıb xalqların başına böyük müsibətlər gətirildiyi, içməli su və ərzaq ehtiyatlarının azaldığı gərgin bir dövrdə "ədalət"

kəlməsinin çox kövrək olması bir reallıq kimi dünyanın qarşısında durmaqdadır. Bu reallığı hamıdan çox yaşayan inkişaf etməkdə olan ölkələrin xalqlarının yüksək səviyyəli nümayəndələri isə bir gün mütləq şəkildə dünyanın beşdən böyük olacağını bilərək mizan-tərəzinin ağırlıqdan hər kəsin rahat, işğala məruz qalmadan sülh şəraitində yaşaması üçün növbəti dəfə Bakıda toplaşdılar.

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti cənab İlham Əliyevin himayəsi altında və Nizami Gəncəvi Beynəlxalq Mərkəzinin təşkilatçılığı ilə martın 9-da "Dünya bu gün: Çağırışlar və ümidlər" mövzusunda X Qlobal Bakı Forumunun iştirakçıları olan nüfuzlu beynəlxalq təşkilatların rəhbərləri və təmsilçiləri, mövcud və sabiq dövlət başçıları, tanınmış ictimai xadimləri yeni dünya düzəninin formalaşdığı, soyuq müharibənin bitməsindən sonra dünyanın böyük güclərini qarşı-qarşıya gətirmiş olan Rusiya-Ukrayna müharibəsinin davam etdiyi dövrdə bir araya gəlməklə bəşəriyyətin üzləşdiyi fəlakətlərin qarşısına keçməkdə daha bir mühüm addım atdılar. Qonşuları ilə qonşu kimi yaşaya bilməyənlərin qatılmadığı bu forumda Bakıdan dünyaya verilən çağırışlarda işğalın cəzasız qalmayacağı, təcavüzün heç bir yerdə, heç bir halda təqdir olunmayacağı bir daha təsdiq edilərək problemlərə ədalətli yanaşma üçün hamıyılıq bu gün həmişəkindən daha vacib olduğu vurğulandı. Həmrəylik üçün isə bu gün daha ciddi səbəblər vardır. Qlobal qida, içməli su, enerji, nüvə təhlükəsizliyi,

iqlim dəyişikliyi problemlərinin həlli, hər kəsə əlçatan olan səhiyyə xidmətlərinin yaradılması müasir dünyanı, onun sağlamlıqdüşüncəli bütün beyin mərkəzlərini düşündürən ən vacib məsələlərdəndir. Belə ki, hələ böyük Azərbaycan şairi Nizami Gəncəvinin yaşadığı dövrdə bu problemlər indiki kimi qlobal miqyaslı olmasa da o vaxtdan keçən dövrdə mavi planetimizi, onun sakinlərini təhdid edən bu problemlərin səbəbkarı da elə insan özü, onun ədalətsiz qərarları olmuşdur. Dünya düzəninin tənzimlənməsi üzrə təsis olunmuş BMT kimi böyük beynəlxalq təşkilatların faktiki olaraq funksiyasını itirməsi və ya yönəldiyi prioritetlərdə güclünün tərəfini tutaraq problemlərə selektiv

xalanan dövlət başçımız öz dərin, pragmatik düşüncəsi, irəliyə hədəflənmiş strateji baxışları ilə Xeyirin Şər üzərindəki qələbəsini yaxınlaşdıraraq bir siyasət yürütməklə hər kəsin böyük Nizamının arzuladığı ədaləti də yaxınlaşdırmaq missiyasını həyata keçirir. Dünyəyə qədər hayların Sərsəngdəki su terro- rundan əziyyət çəkən Azərbaycanın bu gün təbii sərvətlərini, Qarabağın yaşıl və hidro- enerji potensialını dünyaya transfer edərək gələcəyə yönəlmiş strateji çağırışlara cavab verməsi də, bu mənada, mənzum hekayə deyil, ölkəmizin qlobal inkişafa verdiyi real töhfə kimi forum iştirakçılarından diqqətinin yönəldiyi vacib tezislərdən idi.

Dahi Nizami yurdundan ədalətli dünya nizamı uğrunda böyük çağırışlar

yanaşması forum iştirakçılarının fikrincə ən böyük ədalətsizlikdədir. Azərbaycanın 30 ilə yaxın müddətdə məruz qaldığı işğal faktına qarşı, sadəcə, təəssüf hissələrini bildiren beynəlxalq təşkilatların yürütdüyü ikili standartlar çərçivəsindəki siyasət məhz bu gün bütün Avropanı ipə-sapa yatmayan aqressorla üz-üzə qoymuşdur. Rusiya dəstəklə erməni, abxaz, Ossetiya, Dnestryanı separatizminə, 2014-cü ildə Krımın ilhaqına göz yumub, ucuz qaz almağı daha sərfəli sayan mədəni dünya bu gün rus barbarlığına dözməyə məcbur qalmışdır. Ötən bir ildən artıq müddətdə viran qalmış Ukrayna şəhər və kəndlərinə, bu sülhsevər ölkənin dağılmış infrastrukturuna qarşı daha dözmək istəməyən dünya, görəsən, 30 il əvvəl erməni faşizminə, onun qanlı Xocalı soyqırımını əməlinə qarşı niyə dözdüdü?!

Bəli, bu gün özünün yaşadığı əzablı təc- rübələrə rəğmən Azərbaycan Respublikası Rusiyanın enerji terrorundan əziyyət çəkən ölkələrə onların çox ehtiyacı olduğu minnətsiz enerjini təmin etməklə sanki dahi Nizamının əsərlərindən insanlığın aldığı mənəvi enerjinin də torpaqdan şölələndiyinin bir təsadüf ol- madığına bir daha sübut etdi. İşğal olunmuş torpaqlarını Ali Baş Komandanın qətiyyəti, qəhrəman Ordusunun gücü ilə azad edib, milli qürurunu özünə qaytaran Azərbaycan bu gün Cənubi Qafqazın bir daha yeni sse- narilər meydanına çevrilməməsi üçün liderlik mövqeyini ortaya qoymaqla da qətiyyətlidir. Qardaş və dost ölkələrin artan dəstəyinə ar-

Dünya miqyaslı nüfuzlu Qlobal Bakı For- rumunun budəfəki yubiley sayı olduqca mü- hüm, yaddaqalan bir tarixə təsadüf edir. Xal- qımızın Ümummilli Lideri, müasir Azərbaycan dövlətinin memarı Heydər Əliyevin anadan olmasının 100-cü ilində keçirilmiş bu forum təkcə onun iştirakçılarına deyil, bütün dünyaya göstərdi ki, ölkəmiz sağlam zəmində inkişaf etməklə yeni dünyanın siyasi və iqtisadi xəri- təsində çox uğurla yer tutmuşdur. Azərbaycanı kommunist rejimindən çıxarmaqla məruz qal- dığı haqsızlıqlara rəğmən yaratdığı yeni mo- nolit siyasi platforma ilə dövrünü yüz il qa- baqlayan Ulu Öndər Heydər Əliyevin irsi bu gün təkcə ölkəmizin deyil, onunla eyni taleyi paylaşan yaxın-uzaq bütün ölkələrin xalqlarının yoluna işıq yolu tutur. Artıq dünya başa düşür ki, bəzən illərlə, on illərlə davam edən pro- blemlərə, milyonların məhvinə səbəb olan mü- haribələrə zamanı gələndə tək bir insanın müdrikliyi son qoya, xalqların arzu etdiyi ədalətli sülhə körpü sala bilər. Yaşadığımız narahat dünya bir daha göstərir ki, bu müd- rikliyə, bu ƏDALƏTƏ hər zaman, xüsusən insanları yalnız edən tikanın davarlarını onları yaxınlaşdıraraq hamar körpülərdən daha çox tikildiyi müasir dünyada daha çox ehtiyac var. Dahi Nizamının "Sirlər xəzinəsi"ndəki fikri ilə desək:

*Dünyaya fəthə olmaz zülmkarlıq, rəzalət,
Yer üzünün fəthi ədalətdir, ədalət!*

ƏLİ CABBAROV
Naxçıvan Dövlət Universitetinin dosenti

Lap qədim zamanlardan xalqımızın həyatında, taleyində, milli-mənəvi dəyərlərində bayramların özünəməxsus yeri olub. Tarixi qaynaqlardan da məlumdur ki, əcdadlarımız təbiətdə baş verən müsbət hadisələri, uzunsürən quraqlıqdan sonra yağışın yağmasını, soyuq, şaxtılı qışın ardından baharın gəlməsini, münbit torpaqlarımızda bol məhsulun yetişməsinə böyük coşqu, bayram əhvali-ruhiyyəsi ilə qarşılayıblar. Nəticədə, min illərdir, insanların mənəvi zövqündən, təbiətə olan sonsuz eşqindən, torpağa bağlılığından, ruzi-bərəkət qoxulu halat çörəyə ehtiramından ərsəyə gələn milli bayramlar yaranıb. Elə tarixi soykökümüzün təqvimdəki təəcəssümü sayılan Novruz bayramı kimi...

Novruz bayramı ölkəmizin hər yerində böyük sevinclə qarşılanır. Uşaqlardan-böyüyə hər kəs baharın gəlişindən öz nasibini almaq üçün elə ilk çərşənbəmiş olan su çərşənbəsindən etibarən özünü bu əziz bayrama hazırlayır, saf niyyətlər tutulur, küsülülər barışır, səhərlərimizdə, kəndlərimizdə fərqli ab-hava yaranır. Bayramda yaxşı süfrə açmaq, Novruz nemətlərinin əvəz olunmazı sayılan yeddiiləvini ərsəyə gətirmək, paxlavanı, şəkərburamı bolluq və bərəkət rəmzi olan səməninin yanında hazır etmək üçün insanların ilk üz tutduqları ünvan isə, sözsüz ki, elə bu günlərdə də ən çox izdihamın yaşandığı bayram yarmarkaları olur.

Buillki yarmarka ilə ilk tanışlıq onu deməyə əsas verir ki, sərfəli qiymətlər, çeşid bolluğu həm alıcı, həm də satıcıların razılığına səbəb olub. Elə ilk müsahibimiz, təqəddü ziyalı, 65 yaşlı şəhər sakini **Natəvan Həsənova** ilə bir-birindən ləziz Ordubad nemətlərinin satıldığı şirniyyat piştaxtasının qarşısında həmsöhbət oluruq. Müsahibimiz lap qədimlərdən xeyir işlərimizin bəzəyinə çevrilən bayram və toy-nişan xonçalarının bəzədilməsindən danışır bizə: – Novruz bayramı dövrü-qədimdən xalqımızın əziz bayramı kimi öz tarixiliyini qoruyub. Dərin rəmzi mənəyə, bolluq və bərəkətin simvoluna çevrilən bu bayramda yaxşı süfrə açmaq, süfrə ətrafında mehriban, gülürüz, səmimi olmaq atababalarımızın, ana-nənələrimizin bizə əmanət qoyduğu ən ali dəyərdir. Bu bayramda qeyd etdiyimiz hər bir adət-ənənənin dərin mənası var.

Müsahibimiz deyir ki, keçmiş zamanlardan günümüzdə süzlülük gələn müqəddəs adətlərdən biri də folklorumuzda öz əksini tapanmış və “yeddiiləvini” adı ilə sevilib-seçilən

Evlərimizdən bahar tərəvəti, süfrələrimizdən çörək ətri, elimizdən bayram ovqatı heç zaman əskik olmasın

bayram xonçasıdır. Bilirik ki, bayramlarımızın hər birində süfrə mədəniyyətinin milli-mənəvi dəyərlərimizə uyğun şəkildə qurulması əsas şərtlərdən biridir. Çünki süfrələrimizin yaraşığına çevrilən nemətlər həmin xalqın tarixindən, soykökündən xəbər verir. Bu baxımdan Novruz nemətlərinin daşdığı rəmzi mənə istər ölkəmizdə, istərsə də bütün müsəlman-türk aləmində diqqəti cəlb edir. Elə götürək yaraşığı dillər əzbəri olan, üzərindəki yeddi nemətlə yeddi rəmzi mənəni canlandıran Novruz xonçasını. Bir çox bölgələrdə, məsələn, Naxçıvanda, Təbrizdə, Ərdəbildə ilaxır çərşənbəyə “Yeddiiləvini” bayramı da deyilir. Bu sözün mənası “yeddi növ”, “yeddi cür nemət” deməkdir. Bu yeddi nemətə səməni, halva, şəkərbura-paxlava, yumurta, meyvələr, cəviz-fındıq, meyvə qurusu daxildir. Bu da ona işarədir ki, bütün ilboyu süfrələrimiz bolluq içərisində olsun. “Yeddiiləvini” xonçasının əsas atributu səmənidir. Səməni həm də həyatın dirçəlməsi, təbiətin oyanması deməkdir. Ona görə də ondan hazırlanan halva 7 evə paylanır. Bayram süfrəsində vacib sayılan digər nemət yumurtadır. Yumurta həyatın, dünyanın yaranışı mənasını daşıyır. Bununla yanaşı, xonçada yer alan bayram şirniyyatlarının da öz rəmzi mənəsi vardır. Bəzi regionlarımızda il təhvil olanda, süfrədə qovurğa və cəviz, fındıq da görmək olur. Qovurğa bərəkət, cəviz, fındıq isə güc, birlik deməkdir. Natəvan xanım deyir ki, bayram xonçasında digər mənə daşıyan atribut şamdır. Çünki şam Günəşin yerdəki rəmzi sayılır. Bu səbəbdən bayram axşamı xonçaya

ailə üzvlərinin sayı qədər şam qoyulması mütləqdir. Hətta bu da inanclarımızın bir növüdür ki, şamlar ailə başçısı tərəfindən il təhvil olan anda yandırılmalı və ailəyə xeyir-bərəkət arzulanmalıdır.

Şəhur rayonunun Düdəngə kənd sakini **Şakir Məmmədov** da illərdir, keçirilən yarmarka və ailə təsərrüfatı festivallarında iştirak edir. Bayram

var. Övladlarından ikisi burada yaşayır, biri Bakıda, digəri isə Türkiyədədir. Uşaqlıqdan buranın adət-ənənələrini öyrəniblər, yurdumuzun təmiz, səfəli məhsulları ilə böyüyüblər. Elə bu səbəbdən bayram ərafəsi yetişdikdə qızlarının hər ikisinə pay göndərirəm. Bu gün də yarmarkadan meyvə quruları, pendir, bəzi şirniyyatlar və Ordubad sucuğu

ilə yanaşı, yarmarkaya Ordubad qayğanağı da çıxarmışam. Ötən il həm ailə təsərrüfatı məhsulları festivalında, həm də bayram yarmarkasında qayğanaqlarımın hamısı elə ilk gün satıldı. Bunu nəzərə alaraq bu il yarmarkaya daha çox məhsul çıxarmışam. Qiymətlər münasib olduğu üçün alıcıların marağı da çoxdur.

Babək rayonunun Qahab kənd sakini, dədə-babadan qalan bağçılıq-bostançılıq işini illərdir, davam

yarmarkasında süd və ağartı məhsulları, müxtəlif növdə meyvə quruları, yumurta və xeyli tələbat olan təndir çörəyi ilə alıcıların qarşılayan Şakir dayı deyir ki, uşaqlıq illərindən təsərrüfatın içərisində böyüyüb. 2 hektara yaxın sahədə bağçılıq-bostançılıqla məşğul olur. Müsahibimizin sözlərinə görə, milli bayramımız yaz dövrünə təsadüf etdiyi üçün insanların təmiz qatığa, şora, kəsmiyə tələbatı çox olur. Müsahibimizin alıcıları təqdim etdiyi məhsullar içərisində səməni, müxtəlif çərəzlər, şirniyyat və boyanmış yumurtalar da diqqətimizi çəkir.

Növbəti müsahibimiz bayram yarmarkalarının daimi müştərisi Naxçıvan şəhər sakini, 55 yaşlı **Sevil Fərəcovadır**. O deyir: – Hər il Novruz bayramı ərafəsində şəhərimizin mərkəzi bazarlarında təşkil olunmuş yarmarkalara gəlirəm. Bayramda lazım olan istənilən məhsulu burada sərfəli qiymətə tapmaq mümkündür. Məhsulların keyfiyyəti ilə yanaşı, qiymətləri də bizim üçün əhəmiyyətlidir, necə deyərlər, alıcı üçün ən vacib məsələ bazarın onun bütöcsünə uyğun olmasıdır. Müsahibimiz deyir ki, muxtar diyarımızdakı dadlı-tamlı məhsullara ölkəmizin digər yerlərində də tələbat

almışam. Ümumilikdə, yarmarkadakı məhsulların keyfiyyəti və qiymətlərindən razıyam.

Digər müsahibimiz, altı ildir ki, muxtar respublikada keçirilən festival və yarmarkalarda ailə təsərrüfatçısı kimi yaxından iştirak edən Ordubad rayonunun Vənənd kənd sakini **Yaqut Babayeva** bizimlə söhbət zamanı bildirdi ki, ev şəraitində hazırladığı müxtəlif növ şirniyyatları satışa çıxararaq həm ailə büdcəsinə dəstək olur, həm də alıcıları dadlı Ordubad nemətləri ilə təmin edir: – Bayram yarmarkasına səkkiz növdə şirniyyat çıxarmışam. Hamının bildiyi kimi, bayram süfrələrinin bəzəyi olan Novruz xonçasının bəzədilməsində ən çox tələbat şirniyyatlara olur. Elə bu səbəbdən də yarmarkalarımızda paxlava, şəkərbura, müxtəlif adda içli kökələr daha tez satılır. Dadı və ləzzəti dillər əzbəri olan Ordubad paxlavasını alan müştərilərin əksəriyyəti diyarımızın digər regionlarında yaşayan qohum-əqrəbalarına da bu neməti göndərir. Müsahibimiz onu da qeyd etdi ki, bayram günlərində Ordubad paxlavası ilə yanaşı, xüsusi dadı və görkəmi ilə seçilən Ordubad qayğanağına da tələbat olduqca çoxdur. Şirniyyat çeşidləri

etdirən ailə təsərrüfatçısı **Gülü Məmmədovanın** dediklərindən: – Hazırladığım yerli və təbii məhsullarla bayram yarmarkasında iştirak edirəm. Hər il olduğu kimi, bu il də yarmarkada ağartı məhsulları, meyvə quruları, dərman bitkiləri ilə birgə 12 çeşiddə məhsul satışa çıxarmışam. Təsərrüfatımızın keyfiyyətli məhsullarını əldə edən müştərilər növbəti ildə də bizə müraciət edirlər. Bu həm biz təsərrüfat adamlarının işinə dəstək verir, həm də alıcıların rahatlığını təmin edir.

Biz də sizi bol məhsullu, bayram ovqatlı yarmarkaya dəvət etməklə diləyirik ki, xalqımızın həyatında, tarixi yaddaşında, milli kimliyində önəmli yerə malik olan Novruz bayramı uşaqlardan-böyüyə, Vətənimizin hər bir sakininə düşürülsün. Arzu edirik, evlərimizdə deyə-gülə, şadanalıqla qeyd etdiyimiz bu bayram hələ min illərboyu övladlarımızın, bizdən sonrakı nəsillərin əmin-amanlığına, dostluğuna çevrilsin. Evlərimizdən bahar tərəvəti, süfrələrimizdən çörək ətri, elimizdən bayram ovqatı heç zaman əskik olmasın. Bayramınızı mübarək olsun!

✉ **Məcrid RƏŞADƏTOĞLU**
✉ **Bülbül QULİYEVA**
✉ **Aysel YUSİFZADƏ**

Naxçıvan Dövlət Universiteti

2023-2024-cü tədris ili üçün Hərbi tibb ixtisasına tələbə qəbulu elan edir

Naxçıvan Dövlət Universitetinin Tibb fakültəsinin nəzdində açılan Hərbi tibb ixtisası üzrə tədris ayarı formada Azərbaycan dilində aparılır. Təhsil müddəti 6 ildir. Hərbi tibb ixtisasına cari ildə mülki ümumtəhsil müəssisələrində tam orta təhsil səviyyəsini bitirmiş, sentyabr ayının 15-dək 17 yaşlı tamam olan və 20 yaşını tamam olmayan Azərbaycan Respublikasının kişi cinsli vətəndaşları, habelə 18 yaşdan 23 yaşadək kişi cinsli hərbi qulluqçular (müddətli həqiqi hərbi xidmət hərbi qulluqçuları istisna olmaqla) və hərbi vəzifəli qəbul edilir.

Sənədlərin qəbulu:

Hərbi tibb ixtisasına qəbul olmaq istəyən namizədlər 1 aprel 2023-cü il tarixdən 30 aprel 2023-cü il tarixədək ərizə ilə Naxçıvan Dövlət Universitetində yaradılmış sənəd qəbulu komissiyasına müraciət etməlidirlər. Ərizəyə aşağıdakı sənədlər əlavə olunmalıdır:

- abituriyentin təsdiq olunmuş elektron ərizəsindən çıxarış;
- şəxson yazılmış tərcümeyi-hal (əlyazma ilə 1 nüsxədə və çap edilmiş 2 nüsxədə);
- tam orta təhsil haqqında sənədin notarial qaydada təsdiq edilmiş surəti (cari ilin məzunu üçün orta məktəbdən verilmiş arayı);
- doğum haqqında şəhadətnamənin və şəxsiyyət vəsiqəsinin notarial qaydada təsdiq edilmiş surəti;
- nikah haqqında şəhadətnamənin notarial qaydada təsdiq edilmiş surəti (evli olduqda);
- uşaqların doğum haqqında şəhadətnamələrinin notarial qaydada təsdiq edilmiş surəti (uşaq olduqda);
- oxuduğu təhsil müəssisəsindən (iş və ya yaşayış yerindən) verilmiş xasiyyətnamə;
- evlər idarəsindən və ya yerli icra hakimiyyəti orqanlarından ailə tərkibi və yaşayış yeri haqqında arayı;
- rəngli fotosəkil (baş geyimsiz, anfas) – 6 ədəd 3x4 sm ölçüdə və 2 ədəd 4.5x6 sm ölçüdə;

- 18 yaşlı tamam olmayan namizədlər üçün valideynlərin və ya qayınlarının notarial qaydada təsdiq edilmiş razılıq ərizələri;
- elektrokardiogram;
- qanın ümumi analizi, qan qrupu və rezus-faktor;
- qanın QİÇS və sifilisə görə seroloji reaksiyalarına dair müayinələrinin nəticələri;
- qanın hepatit C və hepatit B-yə dair müayinələrinin nəticələri;
- sidyin ümumi analizi;
- psixonevroloji, narkoloji, vəram və dərzi-zöhrəvi dispanserlərdən (kabinetlərdən) qeydiyyata olub-olmaması haqqında arayışlar.

Şəxsiyyət vəsiqəsi, doğum haqqında şəhadətnamə, hərbi qeydiyyat haqqında sənəd və tam orta təhsil haqqında sənədin əsli namizəd tərəfindən komissiyaya şəxson təqdim edilir.

QEYD:

• Namizədlər hər hansı səbəbdən Hərbi tibb ixtisasında təhsil almaqdan imtina etdikləri halda, Naxçıvan Dövlət Universitetindən xaric olmalarını barədə öhdəlik götürürlər.

• Naxçıvan Dövlət Universitetinin Hərbi tibb ixtisasına keçirilən müsabiqədən sonra bu ixtisas üzrə boş yerlər qalarsa, bu yerləri Azərbaycan Tibb Universitetinin müvafiq ixtisasına sənəd vermiş, həkim komissiyasından keçmiş və müsabiqə şərtlərini ödəmiş abituriyentlərin hesabına doldurulmasına etiraz etmirik.

Naxçıvan Dövlət Universitetinin Hərbi tibb ixtisasına qəbul aşığındakı qaydada həyata keçirilir

Namizədlər hərbi həkim komissiyasından müayinədən keçməlidirlər. Müvafiq yoxlamalardan müvəffəqiyyətli keçən namizədlərin siyahısı qəbul imtahanında iştirak etmək üçün Dövlət İmtahan Mərkəzinə göndərilir.

Naxçıvan Dövlət Universitetinin Hərbi

tibb ixtisası üçün keçiriləcək qəbul imtahanına hərbi-həkim komissiyasında müayinədən müvəffəqiyyətli keçmiş namizədlər buraxılır. Müraciət edən şəxslərin məhkumluğu barədə arayışın alınması fakültə dekanlığının sorğusuna əsasən Müdafiə Nazirliyinin müvafiq idarəsi tərəfindən həyata keçirilir.

Namizədlər Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən keçirilən qəbul imtahanı verirlər. Qəbul imtahanı IV ixtisas qrupunun fənləri üzrə Azərbaycan dilində keçirilir.

Namizədlər Hərbi tibb ixtisasına Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən keçirilən imtahanların nəticələri əsasında qəbul edilir. Hərbi tibb ixtisası üzrə qəbul olmuş şəxslər 4-cü kursadək təhsil aldıqdan sonra hərbi andı qəbul edir və bütün növ təminatlarla (geyim, qida və sair) təmin edilir. Hərbi tibb ixtisasına qəbul olmuş şəxslər 4-cü kursadək Naxçıvan Dövlət Universitetində və kliniki bazalarda, son 2 ili isə birbaşa Hərbi hospitalda və hərbi şəraitdə təhsil alırlar.

Hərbi tibb ixtisası üzrə qəbul olmuş şəxslər təhsil müddətində müəyyən edilmiş məbləğdə mədəvət alırlar. Təhsili və intizamı ilə fərqlənən əlaqi kursantların aylıq müavimətlərinə müvafiq qaydalarla uyğun əlavələr edilir.

Sənədlər Naxçıvan Dövlət Universitetində yaradılmış komissiyaya tərəfindən qəbul olunur (Ünvan: Naxçıvan şəhəri, Universitet şəhərciyi, AZ7012, Naxçıvan Dövlət Universiteti).

Qəbul imtahanının tarixi Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən elan olunduqdan sonra əlavə olaraq bildiriləcəkdir.

Əlavə məlumat Naxçıvan Dövlət Universitetinin internet saytında (www.ndu.edu.az) yerləşdiriləcəkdir.

Əlaqə: **Telefon: (+99436) 544 08 61 (2700), +994503004280, +994602088800**
Faks: (+99436) 545 72 88
E-poçt: info@ndu.edu.az; admin@ndu.edu.az

Naxçıvan Tibb Kolleci

2023-2024-cü tədris ili üçün Hərbi fəldşer işi ixtisasına tələbə qəbulu elan edir

Naxçıvan Tibb Kollecinin Hərbi fəldşer işi ixtisasında təhsil Azərbaycan dilində, əyani formada 3 il müddətində aparılır. Dövlət təhsil alanların qeyd olunan ixtisas üzrə pulsuz təhsil almaq hüququnu təmin edir. Hərbi fəldşer işi ixtisasına cari ildə tam orta ümumtəhsil müəssisəsini bitirən, sentyabr ayının 15-nə kimi 19 yaşını tamam olmayan və hərbi-həkim komissiyasının rəyinə əsasən təhsil almağa yararlı sayılan oğlanlar qəbul edilir. Naxçıvan Tibb Kollecinin Hərbi fəldşer işi ixtisasına qəbul olunmaq istəyən namizədlər 1.4.2023-cü il tarixdən 28.4.2023-cü il tarixədək Naxçıvan Tibb Kollecinin direktoruna ərizə ilə müraciət etməlidirlər.

Ərizəyə aşağıdakı sənədlər əlavə olunur:

1. "Abituriyentin elektron ərizəsi"nin surəti;
2. Şəxson yazılmış tərcümeyi-hal;
3. Doğum haqqında şəhadətnamənin surəti (məktəbin direktoru tərəfindən təsdiq olunmuş);
4. Şəxsiyyət vəsiqəsinin surəti (məktəbin direktoru tərəfindən təsdiq olunmuş);
5. Cari ildə məzun olması haqqında arayış;
6. Təhsil aldığı yerdən xasiyyətnamə;
7. 2 ədəd rəngli fotosəkil (3 x 4);
8. Valideynlərin və ya qayınlarının surəti (valideynləri vəfat etdiyi halda öləm haqqında şəhadətnamənin surəti);
9. Tibbi göstərişlərə görə qanın Vasserman, İLÇV seroloji reaksiyasına və hepatit B, C daşıyıcılığına müayinəsini nəticələri;
10. Psixonevroloji, narkoloji, vəram və dərzi-zöhrəvi xəstəliklər üzrə qeydiyyata olub-olmadığı haqqında arayışlar;

Naxçıvan Tibb Kollecinin Hərbi fəldşer işi ixtisasına qəbul aşığındakı qaydada həyata keçirilir

Namizədlər "Abituriyentin elektron ərizəsi"ində orta ixtisas təhsil formasını seçərək, Naxçıvan Tibb Kollecinin direktoruna ərizə ilə müraciət edir və Hərbi-həkim komissiyasından keçirilir (namizəd hərbi xidmətə yararlığını təyin etmək üçün Naxçıvan Tibb Kollecinin göndərişi əsasında

Hərbi-həkim komissiyasından keçiriləcək rəy alır). Hərbi-həkim komissiyasından keçmənin tarixi sənəd qəbulu vaxtı bildiriləcəkdir. Hərbi-həkim komissiyasından müvəffəqiyyətli keçmiş namizədlər qeydə alınaraq, namizədlərin adı siyahısı Azərbaycan Respublikasının Dövlət İmtahan Mərkəzinə göndərilir. Qeydə alınan namizədlər Naxçıvan Tibb Kollecinin Hərbi fəldşer işi ixtisasına seçməlidir. Namizədlər Hərbi fəldşer işi ixtisasına Dövlət İmtahan Mərkəzi tərəfindən keçirilən imtahan nəticələri əsasında qəbul edilir.

Hərbi-həkim komissiyasının rəyinə əsasən qeyd olunan ixtisas üçün yararlı sayılan, ixtisas seçimi zamanı Naxçıvan Tibb Kollecinin Hərbi fəldşer işi ixtisasına seçmiş və qəbul üçün keçid balını toplamış namizədlər qeyd olunan ixtisasa qəbul olunur. Hərbi fəldşer işi ixtisasına sənədlərin qəbulu 1 aprel 2023-cü il tarixdən 28 aprel 2023-cü il tarixədək Naxçıvan Tibb Kollecinə aparılacaq.

Əlaqə nömrələri: **545-03-53, 545-03-52**

İmizdir

Seyidova Leyla Elşad qızının adına verilmiş Yeni Azərbaycan Partiyasının üzvlük vəsiqəsi itdiyindən etibarsız sayılır.

Baxşıyeva Sevdə Aydın qızının adına verilmiş Yeni Azərbaycan Partiyasının üzvlük vəsiqəsi itdiyindən etibarsız sayılır.

Nağıyev Cavid Nağı oğlunun adına verilmiş A № 004820 inventar nömrəli torpaq sahəsinin planı və ölçüsü itdiyindən etibarsız sayılır.

Naxçıvan şəhərinin Qaraçüq kənd sakini Məmmədov Ələsgər Qasım oğlunun adına olan "Torpağın mülkiyyətə verilməsinə dair şəhadətnamə" itdiyindən etibarsız sayılır.

Naxçıvan Şəhər Texniki Peşə və Sürücülük Məktəbi tərəfindən Hüseynli Murad Məhird oğlunun adına sürücülük vəsiqəsi almaq üçün verilmiş sertifikat itdiyindən etibarsız sayılır.

SƏRQ qapısı

Baş redaktor:
MEHRİBAN SULTANOVA

Ünvan: **AZ-7000, Naxçıvan şəhəri, "Təbriz" küçəsi 14.**

Telefonlar: Məsul katib: **545-62-47**
Şöbələr: **545-81-44, 545-51-18**
Müxbirlər: **545-75-21, Faks: 544-52-52**
E-mail: **info@serqqapisi.gov.az**

Qeydiyyat №: **575**

Əlyazmalara cavab verilmir və onlar geri qaytarılmır

Nömrəyə məsul: **Nail Əsgərov**

Qəzet redaksiyanın kompüter mərkəzində yığılıb, səhifələnilib və Əcəmi NPB-də ofset üsulu ilə çap olunmuşdur.

Tiraj: **1000. Sifariş № 202**